

Ensam i världen

En litteraturstudie om mobbning och förebyggande metoder

Camilla Pohjolainen

Examensarbete
Det sociala området
2011

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Sociala området
Identifikationsnummer:	3597
Författare:	Camilla Pohjolainen
Arbetets namn:	Ensam i världen – En litteraturstudie om mobbning och förebyggande metoder
Handledare (Arcada):	Maria Gustavsson
Uppdragsgivare:	
<p>Sammandrag:</p> <p>Arbetet handlar om mobbning bland barn i förskole- och lågstadieåldern och syftet är att ta reda på vad socionomen kan göra för att förhindra och åtgärda mobbning. Arbetet skall vara till hjälp för personer som jobbar med barn i lågstadieålder.</p> <p>Frågeställningarna är: Vilka är de aktuella mobbningsförebyggande programmen i svenskfinland? Vilken är den vuxnas roll vid mobbning? Till vilken del beaktas barns sociala inklusion i arbetet med mobbning? Det här är en narrativ litteraturstudie, jag har använt mig av böcker, åtta artiklar, internet och två mobbningsförebyggande program StegVis och KiVa Skola, som används i svenskfinland. Arbetet handlar om vad mobbning är, skillnaden mellan flickors och pojkers sätt att mobba, lärarens, barnens och föräldrarnas syn på mobbning, varför mobbning sker, var den förekommer, vem som är mobbaren och vem som är offret, direkta konsekvenser av mobbning och konsekvenser för mobbarens och offrets framtid, vittnen för mobbning, vad det finns för metoder, vad vuxnas roll är och vad barnen kan göra. Resultatet visar att KiVa Skola används i hela Finland ända sedan det kom ut 2009 och StegVis är ett internationellt program som används i många länder. Förändring kan inte ske om det bara är de vuxna som jobbar mot mobbning, även barnen måste engageras, då kan våld och mobbning hanteras. Ett av mobbningsförebyggande programmen inkluderar inte barnen i mobbningsförebyggandet. Om man tröstar offret och straffar mobbaren, bara förstärker man problemet. Socionomen ska lyssna på barnen och hjälpa dem att uttrycka sina känslor för hur det känns att bli mobbad och förklara för de andra barnen att mobbning inte hjälper en att hitta sin plats i gruppen. Även de som mobbat ska få en chans att prata, söka stöd och få hjälp att förändra sitt beteende. Det är viktigt att socionomen är tillgänglig för barnen och villig att agera när mobbning uppstår.</p>	
Nyckelord:	Mobbning, social kompetens, inklusion, bemötande, lågstadiet
Sidantal:	65
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	15.12.2011

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	3597
Author:	Camilla Pohjolainen
Title:	Alone in the world – a literature review on bullying and preventive techniques
Supervisor (Arcada):	Maria Gustavsson
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>The thesis is about bullying among children of preschool and primary school age and aims to find out what the social carer can do to prevent and respond to bullying. The thesis is helpful for people who work with children of primary school age. The questions for the research are: What are the current bullying prevention programs in Swedish-Finland? What is the role of adults in bullying? To what extent are children's social inclusion considered in the process of bullying? This is a narrative literature review, I used books, eight articles, the internet and two bullying prevention programs StegVis and KiVa Skola, that are used in Swedish-Finland. The thesis is about what bullying is, the difference between the ways girls and boys bully, the teacher, children's and parents' views on bullying, why bullying occurs, where it occurs, who is the bully and who is the victim, the direct consequences of bullying and consequences for the bully's and victim's future, witnesses to bullying, what are the methods, what the adult's role is and what children can do. The results show that KiVa Skola has been used in Finland ever since it came out in 2009 and StegVis is an international program that is used in many countries. Change cannot happen if only the adults work against bullying, also the children must be involved, that's when the violence and bullying can be handled. One of the two bullying prevention programs does not include the children in the bullying prevention. If you only comfort the victim and punish the bully you only reinforce the problem. The social carer are to listen to the children and help them express their feelings about how it feels to be bullied and explain to the other children that bullying does not help one find one's place in the group. Even those who are bullied must get a chance to talk, seek support and help to change their behavior. It is important that the social carer is available for the children and willing to act when bullying occurs.</p>	
Keywords:	Bullying, social skills, inclusion, interaction, primary school
Number of pages:	65
Language:	Swedish
Date of acceptance:	15.12.2011

INNEHÅLL

1	INLEDNING	6
1.1	Syfte och avgränsning.....	7
1.2	Frågeställningar.....	7
2	Bakgrund	8
2.1	Tidigare forskning.....	8
2.2	Statistik.....	9
3	Barns rättigheter när det gäller mobbning	10
3.1	FN:s konvention om barnets rättigheter.....	10
3.2	Finlands lagar som handlar om barns ställning.....	11
4	Social inklusion bland barn	12
4.1	Bemötande – förväntningar på barn.....	12
4.2	Social inklusion.....	13
4.3	Social kompetens.....	18
5	Metod	20
5.1	Litteraturstudie.....	20
5.2	Forskningsetiska aspekter.....	21
5.3	Urval av artiklarna.....	21
5.4	Presentation av artiklar och mobbningsförebyggande program.....	22
6	Resultatredovisning	22
6.1	Mobbningens kännetecken.....	22
6.1.1	<i>Vad är mobbning</i>	22
6.1.2	<i>Lärares och barns syn på mobbning</i>	25
6.1.3	<i>Orsaker till mobbning och var den förekommer</i>	26
6.1.4	<i>Vem är mobbaren och vem är offret</i>	27
6.1.5	<i>Konsekvenser av mobbning</i>	28
6.1.6	<i>En undersökning om tre skolors utveckling</i>	31
6.2	Den vuxnas roll vid mobbning.....	35
6.2.1	<i>Insatser för offret</i>	36
6.2.2	<i>Insatser för mobbaren</i>	37
6.2.3	<i>Samarbete</i>	38
6.3	Barns sociala inklusion i arbetet med mobbning.....	39
6.4	Aktuella mobbningsförebyggande program i svenskfinland.....	39

7	Diskussion	44
7.1	Resultat diskussion.....	44
7.1.1	<i>Vilka är de aktuella mobbningsförebyggande programmen i svenskfinland? .....</i>	<i>44</i>
7.1.2	<i>Till vilken del beaktas barns sociala inklusion i arbetet med mobbning? .....</i>	<i>48</i>
7.1.3	<i>Vilken är den vuxnas roll vid mobbning? .....</i>	<i>49</i>
7.1.4	<i>Övrigt resultat .....</i>	<i>56</i>
7.2	Metoddiskussion.....	57
7.3	Avslutande diskussion.....	57
7.4	Fortsatt forskning.....	58
	Källor	59
	BILAGA 1 – Kort presentation av artiklarna.....	63

1 INLEDNING

”Jag är en fet, ful tjej. Jag blir mobbad jämt. Ingen är snäll och förstår. Jag brukar spy. Jag vill bli smal. Jag behöver hjälp. Mina lärare hjälper mig, men de förstår inte allting. Jag har gått på olika skolor och på varje skola blir jag mobbad. Hjälp mig, jag vill inte leva så här. Alla har drömmar, men mina blir aldrig verklighet. När jag skriver det här, så vill jag börja gråta. Snälla, jag behöver någon att prata med. Ingen lyssnar. Jag vill inte berätta för min mamma eller pappa. Jag vill verkligen inte leva så här.” Brev till barnombudsmannen Sara Holm-Stålhand. (Holm-Stålhand & Smultron 2002 s. 15)

”När jag var liten mobbade jag en kille på min gata... Jag visste inte hur det egentligen kändes för honom då. Jag trodde inte det var så farligt, det jag gjorde. I själva verket var det det. Sedan, lite senare i mitt liv, blev jag mobbad. Det var endast vid ett tillfälle, men jag glömmer det aldrig. Efter det har jag aldrig sagt ett ont eller kränkande ord till någon. Aldrig...” Flicka 7-9 år (Holm-Stålhand & Smultron 2002 s. 19)

”Jag rör inte en min då de sårar mig med sina vassa ord. Jag rör inte en min när de betraktar mig som ingenting. Alla tror att jag inte såras men på natten gråter jag i tysthet. Min kudde tar emot mina tårar och när jag somnat har tårarna torkat bort. Vem kan ana på morgonen att jag gråtit?” (Holm-Stålhand & Smultron 2002 s. 34)

”... en gång slog de ner mig. De började sparka mig i magen så jag tappade luften och knappt kunde andas. De bara fortsatte att sparka tills en fröken kom och fick slut på det hela. De brukade vara fem som gick ihop. När rasten var slut så hotade en av dem att döda mig på nästa rast. Det här gjorde att jag inte kunde koncentrera mig på lektionerna. Han är fortfarande lite taskig men det är inte så farligt nu.” Pojke 4-6 år (Holm-Stålhand & Smultron 2002 s. 43)

Mobbning är någonting som förekommer i de flesta skolorna. På grund av mobbningen kan många barns skolgång vara en mardröm. Det här är ett allvarligt problem eftersom många barn far illa av att deras rätt till mänsklig värdighet, integritet, säkerhet, trygghet och frihet blir utsatt. Mobbningen kan ha allvarliga följder för barnets framtid därför är det väldigt viktigt att förebygga mobbningen.

Mobbning kan ofta vara svårt att märka, eftersom det är vanligt att det sker bakom de vuxnas rygg och den mobbade kan ha svårt och vara känslig för att komma till en vuxen med sitt problem. Jag vill uppmärksamma varningstecken och signaler så att de blir lättare att märka.

1.1 Syfte och avgränsning

Syftet med det här examensarbetet är att ta reda på vad socionomen kan göra för att förhindra och åtgärda mobbning och att göra mobbnings kännetecknen mera synliga. Arbetet ska vara till hjälp för personer som arbetar med barn i lågstadieåldern

Arbetet handlar om mobbning bland barn i förskole- och lågstadieåldern. I arbetet finns det förebyggande åtgärder för mobbning som är gjorda av två mobbningsförebyggande program StegVis och KiVa Skola som används i svenskfinland.

De centrala begreppen i studien är mobbning, socialkompetens, social inklusion, bemötande, samarbete med skola, föräldrar och dagis, känslan av ensamhet och utanförskap, lagen och mobbningsförebyggandemetoder.

1.2 Frågeställningar

Vilka är de aktuella mobbningsförebyggande programmen i svenskfinland?

Till vilken del beaktas barns sociala inklusion i arbetet med mobbning?

Vilken är den vuxnas roll vid mobbning?

2 BAKGRUND

2.1 Tidigare forskning

Mobbning är inte bara ett nutida problem, det har alltid varit en del av livet. De flesta vuxna kommer ihåg någon form av mobbning där de antingen var mobbarna, offren eller vittnen. Den första betydande tidskriftsartikeln som behandlade mobbning bland unga skrevs av Burk 1897, efter det var det en lång lucka innan frågan togs upp igen på 1970-talet. Den första systematiska forskningen om mobbning gjordes av den norska forskaren Dan Olweus. Han utvecklade ett frågeformulär för att systematiskt kunna studera mobbning. I sitt första arbete studerade Olweus barnens beteende i skolan. Han beskrev mobbning som fysiskt våld. Indirekt mobbning nämns inte i beskrivningen av mobbning, endast det direkta skadliga beteendet ansågs vara mobbning. Efter det började olika forskare fördjupa studien om mobbning. Efter 1980-talet har mobbningens innebörd utvidgats och innebär nu även verbal misshandel och social exklusion. Det var t.ex. Björkqvist, Lagerspetz och Kaukiainen som inkluderade indirekta former av mobbning bl.a. ryktes spridning. I Olweus senare forskning inkluderar han också indirekt mobbning bl.a. fula miner. Forskare Smith och Rigby inkluderade skvaller, ovänliga gester och ryktes spridning. Även om de systematiska undersökningarna om mobbning är relativt nya, har mängden undersökningar ökat kraftigt sedan 1970-talet. Det är möjligt att andra världskriget var en vändningspunkt för intresset för mobbningen. Efter kriget blev människor mera medvetna om sina rättigheter. 1948 och 1949 förklarade Förenta Nationerna (FN) att varje människa har rätt till jämställdhet, liv, frihet och säkerhet. (Koo 2007 s. 107-116, Aluede et al. 2008 s. 151-158, Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 20-21)

Tidigare beskrevs mobbning som en handling av en eller flera starka pojkar som direkt och brutalt misshandlade svagare barn. Nuförtiden anser man att mobbning omfattar psykiska och verbala hot såväl som fysiska. Många forskare har aktivt varit involverade i ämnet och har lagt mycket tid på att definiera mobbning och söka lösningar till det.

Tidigare nämndes inte flickor när man skrev om mobbning, men nu har man kommit fram till att flickor använder sig av psykisk eller indirekt mobbning, som att kalla någon för fula namn eller exkludering, medan pojkar använder sig av fysiskt eller direkt mobbning. En ny serie av rapporter av Smith, Morita, Junger-Tas, Olweus, Catalano och Slee 1999 visar att mobbning förekommer i många länder med liknande strukturer, bl.a. USA, Japan, Kanada, Australien, Nya Zeeland och utvecklingsländer. Nuförtiden anser man att mobbning är någonting som måste ske upprepade gånger med avsikt att göra harm till en annan person, för att det ska räknas som mobbning. Mobbningen kan påverka stämningen i klassen eller till och med i hela skolan. I en undersökning av Pain, Wolke, Woods, Stanford, och Schulz 2001 kom de fram till att mobbning kan ha negativa effekter på offrets hälsa. Man har märkt att barnen i dagens samhälle även blir mobbade genom textmeddelanden och/eller e-post. Tidigare ansåg man att mobbning var en del av barnens liv, medan man idag anser att det är ett socialt problem som måste fås under kontroll. (Koo 2007 s. 107-116)

2.2 Statistik

År 1992 gjorde Olweus en undersökning med över 140 000 unga mellan 8 och 16 år. Den norska studien visade att 15 % av barnen rapporterade att de var inblandade i mobbning. Av dessa 15 % procent, var 9-10% offer för mobbning och 5-6% mobbare. En brittisk undersökning av Smith 1994 visade att en fjärdedel av eleverna i grundskolan hade erfarenheter av mobbning. Ungefär en av tio fall var långvariga. På Nya Zeeland gjorde Kearney 1993 en undersökning med 300 elever från 9 år uppåt, eleverna var från lågstadium, högstadium och gymnasier. Kearney kom fram till att hälften av barnen menade att de antingen blev fysiskt eller känslomässigt mobbade två till fyra gånger per år. 10 % av eleverna menade att de blev mobbade minst en gång i veckan. (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 20).

Cram, Doherty och Pocock gjorde en undersökning 1995 med ca 1000 barn från lågstadier, högstadier och gymnasier i South Auckland. Resultatet visade en ännu högre förekomst av mobbning än Kearney. 76 % av barnen i dessa skolor rapporterade att de blir mobbade och en liknande andel har bevittnat mobbning. Ca en av tio barn

rapporterade att de var mobbade flera gånger i veckan. 1997 fann Maxwell och Carroll-Lind att det inom tiden av ett år är troligt att minst hälften av alla skolbarn blir mobbade och att 10 % är mobbade varje vecka (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 20).

3 BARNS RÄTTIGHETER NÄR DET GÄLLER MOBBNING

3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

I FN:s konvention om barnets rättigheter står det att barnet behöver växa upp i en familjemiljö där barnet är omgivet av lycka, kärlek och förståelse, för att barnet skall kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet. Allting som har med barn att göra, skall göras på ett sätt som sätter barnets bästa först. Barnen skall få den vård och det skydd som de behöver för att må bra. De verksamheter som ansvarar för barnens vård eller skydd skall uppfylla myndigheternas fastställda normer när det kommer till säkerhet, hälsa, personal antal och tillsyn av barnen. (Artikel 3)

Varje barn har rätt att leva och utvecklas (Artikel 6). Rätt att föra fram sina åsikter i alla frågor som berör honom/henne och barnets åsikter ska tas i beaktande med hänsyn till barnets ålder och mognad (Artikel 12). Alla barn har rätt till yttrandefrihet, dvs. att söka, ta emot och sprida all information och alla tankar, så länge det inte kränker andras rättigheter (Artikel 13). Barnens rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet ska respekteras (Artikel 14).

Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, misshandel, vanvård och utnyttjande (Artikel 19). Barn skall skyddas från alla andra former av utnyttjanden som kan skada barnet på något sätt (Artikel 36). Inget barn får bli utsatt för ingripanden i sitt privatliv, hem och familjeliv. Barnets heder eller anseende får inte kränkas. (Artikel 16) Barnens rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras pga. barnets eller föräldrarnas åsikter, tro, ras, hudfärg, kön, språk eller handikapp. (Artikel 2) Barn har rätt till sin egna kultur, att använda sitt egna språk och utöva sin egna

religion (Artikel 30). Båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar över barnets uppfostran och utveckling, barnets bästa är det viktigaste (Artikel 18).

(FN:s konvention om barnets rättigheter)

3.2 Finlands lagar som handlar om barns ställning

I Barnskyddsförordningen 2 a § står det att skolpsykologerna och skolkuratorerna skall ifall det är möjligt finnas i skolan vid något tillfälle. De ska delta i planeringen och utvecklandet av skolans verksamhet, undervisning och fostran. Skolpsykologen och skolkuratorn samarbetar med både elever, elevers föräldrar, andra personer som vårdar elever, skolsamfundet, skolväsendet, social-, hälso- och sjukvårdsmyndigheterna och andra myndigheter. (Barnskyddsförordning 16.12.1983/1010)

I Barnskyddslagen 1 § står det att syftet med barnskyddslagen är att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt till särskilt skydd. I 2 § står det om ansvar för barnets välfärd. Det är barnets föräldrar och andra vårdnadshavare som har huvudansvaret för barnets välfärd. Barnets föräldrar och andra vårdnadshavare skall se till att barnet får en harmonisk utveckling och välfärd för barnet enligt vad det står i lagen om vårdnad om barn och umgängesrätt. Myndigheter som arbetar med barn och familjer skall stödja föräldrar och vårdnadshavare i deras uppgift som fostrare och sträva efter att tillräckligt tidigt erbjuda familjen nödvändig hjälp. (Barnskyddslag 13.4.2007/417)

Syftet med lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 1 § är att trygga god vård, uppfostran, tillsyn, omsorg, balanserad utveckling och välfärd för barnet enligt dess individuella behov och önskemål. Om det är möjligt ska barnet ges en trygg och stimulerande uppväxtmiljö och en utbildning som motsvarar barnets behov och önskemål. Vårnaden bör trygga positiva och nära människokontakter i synnerhet mellan barnet och föräldrarna. Barn bör uppfostras så att de får förståelse, trygghet och ömhet. Barnet får inte misshandlas eller utsättas för någon annan kränkande behandling. Barnet ska stödas och uppmuntras i sin utveckling till självständighet, ansvarsfullhet

och vuxenhet. I 4 § står det att det är vårdnadshavaren som skall se till att barnets utveckling och välfärd sker på det sätt som stadgas i 1 §. (Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361)

I lagen om barndagvård 2 a § står det att dagvården skall stöda föräldrarna att fostra barnen och i samarbete med familjen skapa en balanserad utveckling av barnets personlighet. Den ska erbjuda barnet trygga och varma människorelationer och en verksamhet som på ett mångsidigt sätt stöder barnets utveckling i en bra uppväxtmiljö. Enligt barnets ålder och individuella behov ska dagvården stöda barnets fysiska, sociala och emotionella utveckling och barnets estetiska, intellektuella, etiska och religiösa fostran. (Lag om barndagvård 19.1.1973/36)

I lagen om grundläggande utbildning 29 § står det att den som deltar i utbildning har rätt till en trygg studiemiljö. När det görs en läroplan ska det också göras en plan som är till för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier. Utbildningsstyrelsen ska ge bestämmelser för hur planen ska utarbetas. I kapitel 8 a, 48 a § står det om morgon- och eftermiddagsvårdens mål och grunder. Morgon- och eftermiddagsverksamhetens uppgift är att stöda hemmet och skolan i det fostrande arbetet. Verksamheten stöder också utvecklingen av barnets känsloliv och etiska utveckling. Dessutom ska barnets välfärd och jämlikhet stödas. Man förebygger utslagning och ökar delaktigheten. I kapitel 8 a, 48 d § står det att barn i morgon- och eftermiddagsverksamhet har rätt till en trygg miljö. (Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628)

4 SOCIAL INKLUSION BLAND BARN

4.1 Bemötande – förväntningar på barn

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan är det viktigt att se barnets möjligheter och vad det kan istället för att se bristerna och vad det inte kan. Det här ger barnet ett respektfullt bemötande, där man har positiva förväntningar. Man måste även vara medveten om att högljudda barn tar mera uppmärksamhet, därför ska man komma ihåg

att uppmärksamma de barnen som är tysta och därför lätt blir ”bortglömda”. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2010 s. 111-112) Forskningen inom förskoleområdet har kunnat visa att pedagogerna omedvetet sätter barnen i olika kategorier och handlar enligt dem. Det här innebär att barnen blir bemötta som en viss typ av barn, istället för att bli bemött som en egen individ. Det leder till att barnen blir bemötta med olika förväntningar beroende på kategorin de blivit satta i. Förväntningarna kan vara fråga om samspel med vuxna, med andra barn, deltagande i lekar eller roller i sociala situationer. (Madsen 2006 s. 107)

Enligt Madsen har pedagoger alltid antaganden och föreställningar om hurudant barnet är när de träffar det. Barnet bemöts både enskilt och i grupp med bestämda förväntningar när det kommer till barnets tänkande, språk och beteende.

Förväntningarna som pedagogerna har är önskvärda föreställningar som man förväntar att barnen ska leva upp till. Förutom det har också den pedagogiska verksamhetsplatsen bestämda sociala strukturer och kulturella värderingar, som det förväntas att barnen ska utveckla sig i samspel med. Det rätta beteendet stämmer överens med pedagogens och verksamhetsplatsens normalitetsförväntningar, medan fel beteende ses som en brytning mot de här förväntningarna. Därför är det viktigt att förväntningarna tydligt tas fram och förmedlas så att barnen vet vad som förväntas av dem. (Madsen 2006 s. 103-104)

En annan förväntning som pedagogerna har på barnen är att de ska kunna förklara sina handlingar och känslor. Det förväntas också att barnen ska kunna växla från en social situation till en annan och leva upp till de ofta motstridiga normerna som finns i de olika situationerna. De här förväntningarna har en stor inverkan på vilka barn som enligt pedagogerna anses vara i riskzonen (Madsen 2006 s. 107-108).

4.2 Social inklusion

Inklusion betyder att räkna med någon i en helhet (Madsen 2006 s. 172-173). Social inklusion innebär ett samhälle som är till för alla, där alla har möjlighet till utbildning, arbete och ett värdigt liv (Madsen 2006 s. 171). Idén med social inklusion är att undvika

att människor exkluderas från den egna vardagens sociala miljö (Madsen 2006 s. 181). För att uppnå social inklusion i en barngrupp måste gemenskapen utvecklas på ett sätt som gör det möjligt för alla barn att delta som jämställda deltagare (Madsen 2006 s. 197).

Madsen anser att barn som är utanför den sociala inklusionen är utsatta och anses ofta ta mycket plats pga. att de skapar konflikter med andra barn och vuxna och gör kaos i den sociala miljön de befinner sig i. Det innebär att de bryter mot pedagogernas förväntningar på barnet, t.ex. när det kommer till relationer, kommunikation och sätt att ta eller söka kontakt på. Ett sådant beteende kallas för gränsöverskridande. Barnet har alltså svårt att anpassa sig efter gränsen som skiljer på det egna utrymmet och det utrymmet som måste delas med andra. Pedagogens reaktion blir ofta att begränsa det utsatta barnet genom regler som minskar barnets möjlighet att utspela situationer på de andra barnens bekostnad. När pedagogerna märker ett sådant problem hos ett barn söker de förklaringen i någon annan miljö än verksamhetens miljö. Ofta vänds blicken mot familjen, det förklaras att föräldrarna inte klarar av att sätta gränser för barnet, vilket i sin tur övertygar pedagogerna om vikten att sätta gränser på barnet genom att minska barnets handlingsutrymme. (Madsen 2006 s. 181)

Genom socialt deltagande utvecklas barnen och lär sig nya saker. Barn lär sig sådant som de får möjligheten att delta i, ifall att barnet däremot blir utestängd från en social situation exkluderas barnet på samma gång från att lära sig hur det är meningen att bete sig i den situationen. (Madsen 2006 s. 200) Förskolan är väldigt viktig för barnets utveckling, eftersom barnet lär sig vardagliga erfarenheter. Barnen lär sig bl.a. att klara av den obligatoriska samvaron med jämnåriga genom socialt samspel, både då samvaron är planerad och då den är spontan. (Madsen 2006 s. 206)

Vanligtvis bemöter barnen varandra med tillit, eftersom alla i början är möjliga lekkamrater. Det är först när ett barn genom sitt beteende inte lever upp till tilliten, som andra barn blir skeptiska och visar motvilja. Barn kategoriserar andra barn. De flesta

barnen sätts i den neutrala kategorin ”de andra”, som varken har positiva eller negativa egenskaper. Barnen bemöter då varandra med inställningen att de andra är trevliga och duktiga. I kategorin finns barn som är kreativa och följer de sociala reglerna i leken. De bromsar inte upp andras utveckling utan spelar den roll som är bestämd. Det vill säga att de lever upp till barnens egna förväntningar och perspektiv om socialt samspel. Till kategorin hör också de barn som är mera passiva, som inte kommer med så många egna idéer i leken men som respekterar reglerna och lekens gång. (Madsen 2006 s. 207)

Barn som av andra barn blir satta i kategorin ”konstiga” anses vara obegripliga och underliga, det är barn som handlar oförutsägbart vilket gör att de andra barnen har svårt att förstå sig på dem. De här barnen bromsar rytmen i leken och kommer in i sociala situationer på fel sätt. Genom att vara destruktiva kan de också hindra andra från att utveckla sig. Till exempel kan de låta bli att svara när någon pratar med dem, bara sitta och stirra utan någon reaktion eller plötsligt dra sig ut ur leken utan att säga till om det. Barn kan förtydliga denna kategorisering genom att säga att barn är antingen konstiga och dumma, eller konstiga och långsamma. De dumma retas, slår andra och kan med avsikt förstöra lekar, medan de långsamma fördröjer leken och får den att stå stilla. Barn, som av andra barn blivit satt i den ”konstiga” kategorin, har svårast att bli inkluderade i barngemenskapen. De barnen uppfattas exkludera sig själva och vill inte ha kontakt med andra barn, eftersom att andra inte förstår deras sätt att visa socialt intresse. Det leder till att andra barn har svårt att se dem som värdefulla deltagare i gemensamma aktiviteter. De här barnen blir marginaliserade och är av störst behov av stöd i vardagen. Det är inte bara de ”vanliga” barnen som väljer bort de konstiga barnen, det är också de konstiga barnen som avvisar de ”vanliga” barnen. Barnens kategorier är flytande och kan snabbt byta innehåll beroende på situationen, dvs. att ett barn kan anses vara duktigt i en situation och konstigt i en annan. (Madsen 2006 s. 207-209)

Om man iakttar barn och följer med hur många grupper de deltar i, hur många barn de leker med och hur ofta, kommer man fram till att många barn kan beskrivas som väl inkluderade. Men ur själva barnets synvinkel behöver det inte stämma, bara för att det ser ut så. Det är viktigt att pedagogen ser det som verkligen händer i en situation, saker

kan se annorlunda ut än de egentligen är. Till exempel kan det för pedagogen se ut som om ett barn i en lek är aktivt socialt deltagande, medan det för barnet själv kan upplevas som om det blir socialt isolerat av de andra. Barnet kanske befinner sig i en maktlös position som det inte själv kan ta sig ut ur. Barnet kanske upplever att det inte är uppskattat av de andra eller han/hon kanske inte får möjligheten att spela roller som är betydelsefulla för honom/henne själv. Vuxna lägger sällan märke till barnens hierarki system, där de ”konstiga” barnen hamnar i sårbara situationer och barnen får därför ensammas kämpa för sitt godkännande i gruppen. Det är viktigt att pedagogen iakttar ömsesidigheten barnen emellan, då kan man se att vissa barns behov ofta avvisas och förslag ignoreras. Social inklusion är en viktig princip att använda sig av i arbetet med barn. Även om barnen blir kategoriserade är det inte sagt att de marginaliserade barnen är de som får den största uppmärksamheten av pedagogerna, de marginaliserade barnen kämpar ofta ensamt om erkännande av de andra barnen. (Madsen 2006 s. 209, 217)

Barn söker i princip alltid efter någon att leka med. Madsen diskuterar intervjuer som gjorts med barn som visar att barn är mest rädda för att bli ensamma, exkluderade, lämnade utanför en gemenskap och känslan av isolering. Det här är något som de flesta barn har erfarenheter av. Som pedagog är det viktigt att stöda barnet och ge det möjlighet att delta i många olika gemenskaper för att kunna testa olika roller och lära sig socialt samspel, dvs. skapa socialt deltagande. Det är alltså på pedagogens ansvar att göra deltagandet så lätt som möjligt för så många barn som möjligt, t.ex. kan pedagogen fungera som en *isbrytarroll* där hon hjälper barnen att komma in i grupper både i planerade och spontana lekar. Även barn kan inta den rollen som då kallas *gatekeeper*, där barnet i fråga hjälper mindre erkända barn att komma in i en lek. De här barnen är ofta väldigt uppskattade då de klarar av att hålla igång en lek och komma med nya idéer till den, men problemet här är att de barnen kan överbelastas av ansvaret de känner mot de andra barnen. (Madsen 2006 s. 212-213) Pramling Samuelsson och Sheridan menar att det är på den vuxnas ansvar att göra det möjligt för alla barn att vara med och leka. Somliga barn klarar själv av att komma med i leken, medan andra barn aldrig får vara med. Då är det viktigt med stöd från den vuxnas sida. Det är även viktigt att man skapar en miljö som lockar till lek. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2010 s. 87)

I lekar som dras av vuxna har barn med socialt svagare kompetenser lättare att få betydelsefulla roller, än i barnens egna lekar (Madsen 2006 s. 213). Den vuxnas regler om vad man får göra i leken har en stor betydelse för barnen (Pramling Samuelsson & Sheridan 2010 s. 84). Men det beror också på i vilket skede leken är, i början av leken finns det få regler och allting är ännu ganska öppet, då har de ”konstiga” barnen lättare att vara med, men efterhand som leken blir mera invecklad och oförutsägbar har många barn svårt att hänga med i tempot. De som faller bort från leken först är de barn som anses vara konstiga, eftersom de bromsar upp leken. Som pedagog kan man påverka barnens relationer genom att t.ex. skapa möjligheter för barnens samspel. Det är viktigt att pedagogen har en omsorgsfull relation till alla barnen, men hon måste ändå komma ihåg att en vuxen person inte kan ersätta en vän av samma ålder. Att få uppskattning av kamrater är mera betydelsefullt eftersom barnen är rädda för isolering och utstötning, men gemenskap fungerar inte mellan alla barn och alla barn fungerar inte i alla gemenskaper (Madsen 2006 s. 213, 217-218)

Varje barn har erfarenheter av att ha blivit uteslutet och av att inte veta hur det ska komma ut ur en isolering. Det hör till det grundläggande sociala beteendet där barnen bygger upp egna hierarkier, var någon måste uteslutas för att någon annan skall kunna stanna kvar. Den här dynamiken ändras från situation till situation, vilket innebär att inget barn hela tiden kan få sitt behov av deltagande uppfyllt. Vissa barn utesluts systematiskt och är för det mesta helt och hållet marginaliserade. Marginaliseringen väcker bekymmer hos pedagogerna och man försöker rätta till situationen och skapa en gemenskap som är till för alla. Med *skyddsperspektivet* vill pedagogen skydda både det enskilda barnet från konstanta motgångar pga. de negativa erfarenheter som uppstår i samspel med de andra barnen, samtidigt som pedagogen vill skydda barngemenskapen så att inte dynamiken förstörs. Med *ömsesidighetsperspektivet* bedömer pedagogen ömsesidigheten mellan barnen, genom att se ifall barnet skapar konflikter, ofta måste leka ensamt eller bara får se på när de andra leker utan att delta. Vilket tyder på att barnet inte får något positivt ut ur samvaron. Med ett *professionellt resursperspektiv*

bedömer pedagogen om verksamheten har kunskaper och metoder för att skapa en social miljö som främjar barnen. (Madsen 2006 s. 219-220)

4.3 Social kompetens

Genom leken utvecklar barn sina känslor, motoriken och den sociala kompetensen. De kommunicerar med andra, lär sig att samarbeta och lösa problem. De märker var gränser går och lär sig kontrollera sin styrka. De lär sig att vara med andra människor, kunna vara glada, kunna vara arga utan att det blir slagsmål och lär sig kompromissa. Det är genom leken barnet får förmågan att vara en vän och ha vänner. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2010 s. 83, 86-87)

Ifall att barn som små blir avvisade av vänner, hamnar de i riskzonen för senare problem som bl.a. antisocialt och självdestruktivt beteende. Människan har ett grundbehov av att ha vänner och att bli accepterad av jämnåriga. För barnen är känslan av tillhörighet och acceptans av vännerna viktig. Och ju äldre barnen blir desto viktigare är det med vänner. För att barn ska kunna bilda bra sociala relationer till sina jämnåriga behöver de ha social kompetens. Kompetensen behövs bl.a. för att barnen ska kunna komma överens, genom att bli socialt accepterade och för att sedan kunna skapa vänskapsrelationer. (Ogden 2003 s. 249, 254-255)

Alla barn som börjar i skolan har inte den nödvändiga sociala kompetensen och en del barn är helt enkelt inte intresserade av ett socialt kompetent beteende. Alla har t.ex. inte vanan att dela uppmärksamhet med andra, kompromissa, vänta på sin tur och tåla kritik. Men somliga barn har haft fina förebilder i bl.a. sina syskon, föräldrarna och släktingar som har hjälpt dem att utveckla sociala färdigheter som att dela med sig, vara hjälpsam, be om hjälp, ge beröm och skapa sociala kontakter. Social kompetens handlar om kunskapen att veta *när* man ska göra *vad* i en social situation. (Ogden 2003 s. 24 & 232)

Gresham och Elliot har gjort en SSRS-modell (Social Skills Rating Scale) som består av fem kompetensdimensioner; samarbete, självhävdselse, ansvarstagande, empati och självkontroll. Det är en metod som med hjälp av lärare, föräldrar och barnet själv gör en bedömning av barnets sociala färdigheter. Själva undersökningen är inte intressant/relevant för min undersökning, men det är kompetensdimensionerna eftersom de förklarar vad den sociala kompetensen innehåller. De fem färdighetsdimensionerna innehåller de viktigaste grupperna som barn använder sig av vid interaktion med varandra. (Ogden 2003 s. 234-238)

Med *samarbete* menas det att man hjälper andra, att man delar med andra och att man följer regler och instruktioner. Samarbetet ska ske med både vännerna och med de vuxna. I skolan är det vanligt med samarbetsarbeten och träningar av olika slag. *Självhävdselse* betyder att man tar initiativet till sociala kontakter, antingen genom att bjuda in någon i en lek eller att själv spontant gå med i en gruppaktivitet. Barn som har självhävdselse har lätt för att få vänner och de har också lätt att säga positiva saker om sig själva. De reagerar ifall att skolans regler eller vännernas krav är orättvisa och kan då säga ifrån. De har inte svårt att yttra sina egna uppfattningar och åsikter. (Ogden 2003 s. 234-238) *Ansvarstagande* innebär bl.a. att kunna prata med vuxna och att visa respekt för ägodelar. För att barnet ska lära sig att ta ansvar, måste man våga lita på barnet. Då får barnet själv ta ansvar för sina saker, skola och hobbyn. Barn som har allt för många regler och kontrollering har inte många möjligheter att lära sig ansvarstagande. Med *empati* visar man hänsyn, omtanke och respekt för andra människor och deras känslor. Det vill säga att man kan se något ur en annans synvinkel eller helt och hållet leva sig in i en annan människas situation. Barn kan vara empatiska genom att t.ex. lyssna när någon berättar om sina problem, ge beröm åt andra eller genom att bli ledsna när någon annan har det tungt. Social sensitivitet hör till empatin och innebär att man avläser och tolkar de sociala signalerna andra sänder ut genom sitt beteende. Det handlar också om att vara uppmärksam på de sociala reglerna och rollerna. Ifall ett barn har *självkontroll* kan det vänta på sin tur, kompromissa, och reagera på ett passligt sätt om det blir retat. Det vill säga att barnet känner till sina känslor och har kontroll över dem även i svåra situationer som när barnet blir frestat att t.ex. fuska, stjäla eller skolka, när det inte får sin vilja igenom eller när det misslyckas

eller blir kritiserat. Det gäller alltså att inte handla impulsaktigt utan att fundera före man gör. (Ogden 2003 s. 234-238)

5 METOD

5.1 Litteraturstudie

Det här är en narrativ litteraturstudie. Jag har använt mig av böcker, artiklar och internet.

När man gör en litteraturstudie använder man det material som andra samlat in, dvs. sekundärdata. Man har ändå samma fördel som när man gör en intervju, dvs. att man har tillgång till andras tankar om ett fenomen. Skillnaden är den att i en litteraturstudie använder man sig av genomtänkt material, medan intervjuer mera består av spontana svar. Det här kan vara både en bra och en dålig sak, mindre spontanitet kan betyda att texten blivit sagd på ett visst sätt för att få en viss betydelse, men det kan också betyda att texten är mera bearbetad och genomtänkt. (Jacobsen 2007 s.113, 126)

När man gör en narrativ analys måste man först bestämma sig för vad det är man ska söka efter i texten. Man funderar bl.a. på vad det var som hände i texten och vad konsekvenserna av det var. Ur texten vill man alltså få ut vad som händer, vad sambandet är alltså vad händelsen innebär, vilken roll personerna, grupperna och organisationerna spelar och var eller vad händelsen utspelar sig med dvs. kontexten. Efter det tar man bort allt sådant från texten som inte för berättelsen vidare. Efter det kan man ännu dela upp texten i en huvuddel och möjligtvis i sidoberättelser. När man sedan har huvuddelen och eventuella sidoberättelser kan man läsa dem i sin helhet för att få fram budskapet ur hela berättelsen. (Jacobsen 2007 s.145-148) En narrativ analys är fokuserad på att hitta ett samband i texterna en röd tråd, en berättelse i skillnad från systematiska litteraturstudier som syftar till att finna artiklar framom den röda tråden. Det är inte ovanligt att det blir otydligt varför studier blir uteslutna när det gäller narrativ analys. (Bryman 2011 s 112)

5.2 Forskningsetiska aspekter

När man gör en undersökning kan det hända att man sätter forskare för undersökningar som man använder sig av i etiska dilemman. När man försöker få fram informationen kan det hända att man kränker någon. När man gör en litteraturstudie är det viktigt att alltid presentera det material man använder rätt. När det är möjligt ska man presentera materialet på ett fullständigt sätt och sätta in det i sitt egna sammanhang. Citat kan t.ex. få olika innebörd beroende på i vilket sammanhang de sätts in i. Det viktiga är att man försöker presentera materialet på ett sådant sätt så att det förstås på det sättet som forskaren menade det. För övrigt ska man inte förfalska material eller resultat. Det är också viktigt att man är öppen och beskriver de val man gjort under undersökningen. Genom hela processen av arbetet skall man ha det etiska övervägandet i bakhuvudet. (Jacobsen 2007 s. 21, 26-28)

Man ska sträva efter att presentera det man undersöker på ett så sanningsenligt sätt som möjligt. Man får inte påstå att någon annans material är ens eget, det är plagiat, t.ex. genom att citera eller referera texter utan att ange källan. Man får inte heller hitta på text. (Nyberg 2000 s.35)

Jag stävar efter att följa de här forskningsetiska aspekterna för att inte missbruka materialet jag använder. Materialet som jag har använt mig av är tillgängligt för andra.

5.3 Urval av artiklarna

Urval av artiklarna på två olika sätt:

1.

1. Artikeln var skriven 2000-2011
2. Artikeln handlar om mobbning bland barn
3. Artikeln är på svenska, engelska eller finska

4. Använt följande sökord bullying AND elementary AND children
5. Artikeln är full text (1804 träffar)
6. 17 artiklar valdes ut enligt rubriken och abstraktet, som visade mest relevans för arbetet
7. Valde ut åtta artiklar beroende på hur relevant innehållet var

2 .

Aktuella mobbningsförebyggandeprogram som används i svenskfinland

5.4 Presentation av artiklar och mobbningsförebyggande program

Åtta artiklar och två mobbningsförebyggande program som används i svenskfinland. För närmare presentation se Bilaga 1.

6 RESULTATREDOVISNING

Här följer en presentation av mina resultat. Resultatet följer samma struktur som forskningsfrågorna, men innehåller också mobbningsens kännetecken som beskriver hur artiklarna definierar mobbning.

6.1 Mobbningsens kännetecken

6.1.1 Vad är mobbning

Enligt forskargruppen Aluede et al. (2008 s. 151-158) kan mobbning beskrivas som upprepade negativa händelser som är riktade mot vissa barn en längre tid och som utförs av ett eller flera andra barn som på något sätt är starkare än offret. Mobbning är oftast avsiktligt och orsakar något slag av skada för offret. Skadan kan vara både fysisk eller psykisk. Mobbning kan delas in i två kategorier; direkt och indirekt mobbning. Direkt

mobbning är öppna angrepp på offret som bl.a. bråk, slag, sparkar, knuffar, spottande eller verbala hot som bl.a. hån, retande, förnedring och grimaser. Indirekt mobbning är psykiskt och består av social isolering och utslagning från gruppen som bl.a. skvallrande, spridande av rykten och uteslutning. Mobbaren är inte provocerad av offret. (Aluede et al. 2008 s. 151-158) Forskningsgruppen Mishna et al. (2005 s. 732) anser det vara nödvändigt att betona att det finns många olika former av mobbning som kan delas in i indirekta och direkta former.

Forskningsparet Smokowski & Kopasz menar att mobbning brukar definieras som en form av aggression där ett eller flera barn har som avsikt att skada eller förhindra ett annat barn som uppfattas som oförmöget att försvara sig själv. Mobbning tenderar att inträffa upprepade gånger. Mobbning kan innebära att bli kallad bl.a. fula ord, fysisk misshandel, hot, stöld, vandalisering, skvaller, exkludering och hånfulla uttryck. Oavsett vilket slag av mobbning det är frågan om handlar det om intensiva hot där offret blir förnedrat, misshandlat och känner rädsla. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110)

Enligt forskningsparet Carroll-Lind & Kearney blir elever utsatta för mobbning hur kapabla, populära eller välanpassade de än är. Mobbning är ett avsiktligt beteende med mål att åstadkomma skada på någon, beteendet upprepas av antingen en person eller en grupp och är riktat mot en svagare person. Mobbningen kan ske fysiskt genom slag, som verbal misshandel genom att man retar eller kallar någon för fula namn eller indirekt där man t.ex. kan utesluta någon från en kamratkrets eller sprida rykten. (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 20) Enligt KiVa Skola är mobbning ett beteende som kan vara aggressivt och som gör någon annan ledsen. Det här beteendet görs på flit och upprepas flera gånger på en person som har svårt att försvara sig själv. Mobbning är frågan om maktmissbruk, där offret är i underläge till den som mobbar. Konflikter, gräl och enstaka slagsmål räknas inte som mobbning. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 9-10)

Flickor använder sig oftast av en annan form av mobbning än pojkar. Flickornas mobbning är mera en indirekt form och sker oftast genom social manipulation som t.ex. att sprida skvaller och lögnar, svek, att skicka lappar, att ignorera eller utesluta offret. (Aluede et al. 2008 s. 151-158) När flickor mobbar handlar det vanligtvis om hånfulla ord, utanförskap och skvaller. När pojkar mobbar kan det leda till fysisk aggression. Det här är ett mönster som verkar stämma i den tidiga barndomen. (Gartell, Dan. 2008 s. 54-57) De fysiska mobbarna är oftast pojkar. Relations mobbning, som innebär att man övertygar de andra barnen att utesluta vissa barn, händer oftast bland flickor. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110)

Mobbning är vanligare i lågstadiet än i högstadiet. I årskurs 1-3 upplever 20 % av eleverna att de är mobbade, i årskurs 4-6 16 % och i årskurs 7-9 10 %.

(www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 12) Man har uppskattat att ca 4-16 % av skoleleverna regelbundet blir mobbade. 35 % av offren för mobbning berättar om mobbningen för sina lärare och 45 % berättar för sina föräldrar. (Newgent et al. 2009 s. 5, 18) Resultatet av undersökningen av Carroll-Lind & Kearney visade att 37 % aldrig har blivit mobbade och 63 % har upplevt mobbning en eller flera gånger under det senaste året. 50 % mobbades ibland, 8 % en gång i veckan och 5 % oftare än en gång i veckan. Undersökningen visade att den vanligaste mobbningen var retande, efter det i ordningen: uteslutande, fula miner, skvaller, förstörande eller stjälande av egodelar och fysiskt våld. 46 % av eleverna har sett mobbning ibland under det senaste året. 20 % en gång i veckan, 20 % oftare än en gång i veckan och 14 % har inte sett mobbning. Det var vanligast att man berättade för en kompis att man blev mobbad, näst vanligast var att man inte berättade till någon alls. Enligt undersökningen verkar det som om lärarna är de sista man berättar för. Orsaken till att eleverna inte ville berätta för någon var för att inte mobbningen skulle bli värre eller också ville de inte vara skvallerbyttor. Andra orsaker var att eleverna trodde att mobbarna skulle neka det eller att föräldrarna inte skulle tro på dem. (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 22-23)

6.1.2 Lärares och barns syn på mobbning

Forskargruppen Mishna et al. bad lärare som deltog i forskningen att beskriva vad mobbning är; en elev blir mobbad när en annan elev eller en grupp elever säger elaka saker till honom/henne eller retas på ett elakt sätt med honom/henne. Det är också mobbning när en elev blir slagen, sparkad, hotad, instängd i ett rum och sådant. Lärarna menar att de här sakerna kan hända ofta och att det är svårt för den som blir mobbad att försvara sig själv. Det anses inte vara frågan om mobbning när två elever av ungefär samma styrka bråkar eller slåss. De flesta av lärarna menar att mobbning görs med avsikt. Mishna et al. kom fram till att indirekt mobbning var särskilt utmanande för lärare att lägga märke till och lärarna hade svårt att veta hur man ska ingripa. Lärarna var ofta omedvetna om att ett barn kände sig mobbad eller ansåg inte att barnets situation var allvarlig, även om barnet eller barnets förälder hade tagit upp saken med läraren. Det här är någonting oroande som också stöddes i litteraturen. (Mishna et al. 2005 s. 724, 732)

Forskargruppen Newgent et al. undersökte olika uppfattningar som elever, föräldrar och skolpersonal hade om mobbning mellan eleverna. En skolkurator menade att mobbning är ett problem i hennes skola pga. att det är ett problem överallt. Hon menar att det är en naturlig del av hur vi lever nu. Hon stöter på någon form av mobbning dagligen. En annan av skolkuratorerna menade att mobbning inte är ett dagligt problem i hennes skola. En skolkurator menade att hon inte ser mobbningen som ett problem i skolan fast eleverna gör det. Alla mobbnings händelser kommer möjligtvis inte fram till skolkuratorn. Somliga av fallen tar lärarna hand om. (Newgent et al. 2009 s. 3, 16, 18-19)

Rektorerna som deltog i undersökningen av Newgent et al. ansåg inte att mobbning var ett problem i deras skolor, en rektor menade att det bara är ett problem ibland. En rektor menade att mobbningen oftast skedde på vägen hem från skolan. Rektorerna och skolkuratorerna anser att mobbningen är mindre förekommande än vad både eleverna och föräldrarna anser. Man har kommit fram till att 70 % lågstadieskolans personal tror

att 10 % eller färre av eleverna var mobbade, medan 33 % av eleverna rapporterade att de kände sig mobbade. (Newgent et al. 2009 s. 7, 17, 19)

Studien av Carroll-Lind & Kearney undersökte mobbningen och dess omfattning i Nya Zeeland skolor. I undersökningen som gjordes 2002 deltog 1480 elever i åldern 7-18 år. Eleverna beskrev mobbning som följande: det kan vara slag, sparkar, skuffningar eller användning av våld på något vis. Det kan vara retande, att göra fula miner, att kalla någon för fula namn, eller uteslutning. Man kan säga saker om någon för att få andra att tycka illa om en. Man kan förstöra eller stjäla någons saker. Man kan bli hotad. Mobbning betyder att det sker oftare än en gång och utförs av samma person eller personer. Med mobbning vill man skada antingen fysiskt eller psykiskt. (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 22)

6.1.3 Orsaker till mobbning och var den förekommer

Oavsett av situationen eller orsaken, brukar mobbare ge sig på andra som ett sätt att hantera sina egna problem. I vissa fall ger sig mobbare på andra för att de behöver ett offer eller för att de försöker få acceptans, för att känna sig viktiga, populära eller för att ha kontroll. (Aluede et al. 2008 s. 151-158) Enligt Gartell är mobbning för somliga barn ett sätt att reagera på sin aggression, t.ex. ett barn som upplever stress och inte vet hur man ber om hjälp kanske istället agerar på ett negativt sätt när han/hon känner sig orättvist behandlat. (Gartell, Dan. 2008 s. 54-57) Ofta används mobbning som ett sätt att skapa dominans eller behålla status. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110)

Mobbning kan vara ett sätt för den mobbade att få status, uppskattas eller bli populär i klassen. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 17)

I undersökningen bad forskningsparet Carroll-Lind & Kearney (2004) eleverna att bl.a. berätta på vilka platser mobbningen oftast sker. Gemensamt för alla skolor var att skolgården ansågs vara platsen med mest risk för mobbning. Eleverna påpekade också att mobbningen oftast skedde på platser där det inte fanns några lärare, t.ex. i klassrummet när inte läraren är på plats eller på skolgården då ingen rastvakt är på plats.

Enligt forskarparet förekommer mobbning i de flesta skolorna. (Carroll-Lind & Kearney s. 20, 23)

Lärarna som deltog i undersökningen av Newgent et al. (2009 s. 7) rapporterade att mobbningen skedde i klassrum, i skolkorridorerna och i matsalen. Det är sällan som mobbaren och offret är ensamma när mobbning sker, det brukar ofta vara en hel grupp med elever som ser på och kanske tom. uppmuntrar mobbaren. Det är sällan som de andra barnen ingriper. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 20-21)

6.1.4 Vem är mobbaren och vem är offret

De flesta mobbare är pojkar, som ofta är sportinriktade. Mobbarna har bra social kompetens, förmågan att locka med sig andra barn och har enkelt för att manipulera andra. Mobbare är psykiskt starka och mycket populära bland sina jämnåriga. Mobbare använder sig av misshandlande beteenden bl.a. som ett sätt att hantera svåra situationer i hemmet såsom skilsmässa. Desto mindre övervakning ett barn får hemifrån, desto mer troligt är det att han/hon börjar mobba. Vissa mobbare kan anse sitt beteende vara normalt, eftersom de växer upp i familjer där alla regelbundet blir arga och skriker. När barn märker att de genom att sätta ner andra kan få godkännande från sina kamrater, kommer de sannolikt att göra det flera gånger. (Aluede et al. 2008 s. 151-158)

Forskningsparet Smokowski & Kopasz lyfter fram att det vanligtvis finns en obalans i makten mellan mobbaren och offret, mobbaren är antingen fysiskt eller psykiskt starkare. Oftast identifierar forskarna fyra typer av mobbare. Fysiska mobbarna använder direkt mobbning bl.a. att slå och sparka. Detta är den minst avancerade typen av mobbning på grund av att det är lätt att märka dessa mobbare. De fysiska mobbarna är oftast pojkar. Verbala mobbare använder sig av ord för att såra och förnedra sina offer. Mobbning av denna typ sker hastigt, vilket gör det svårt att upptäcka och ingripa i mobbningen. Även om den inte lämnar några synliga ärr, kan denna typ av mobbning få förödande konsekvens. Den tredje typen kallas relations mobbare. Relations mobbare övertygar de andra barnen att utesluta vissa barn. Denna typ av mobbning händer oftast bland flickor och kan leda till känslan av att bli avvisad. Den sista typen är reaktiv

mobbare, den kan vara svårast att identifiera. Dessa mobbare har en tendens att vara impulsiva och provocerar andra till att slåss med dem. De slår tillbaka, men hävdar sedan att det var självförsvar. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110) De som mobbar går oftast på samma klass som offret, det är också vanligt att mobbaren är från en annan klass men äldre (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 22).

Det finns fler pojkar som mobbar än flickor. Det är också vanligare att en pojke är offer för mobbning än en flicka. Pojkar är ofta offer för fysisk mobbning, medan flickor ofta är offer för relationell mobbning (skvaller, uteslutning mm.). (Newgent et al. 2009 s. 5-6) Offer för mobbning kan beskrivas som barn som är mera ängsliga, försiktiga, tysta, blyga, ensamma, deprimerade, osäkra och som har en negativ självbild. Mobbnings offret är ofta utan vänner i den egna klassen och skolan. Elever som utsätts för långvarig mobbning kan uppleva skolmiljön som ovänlig, skrämmande och en stor del av skoltiden känna oro och otrygghet. Mobbare antastar ofta barn som är annorlunda från dem själva och deras syfte är att utnyttja dessa skillnader. De väljer offer som de tror är osannolika att ge tillbaka, det är barn som är känslomässigt eller fysiskt svagare, t.ex. barn som är mindre, yngre, svagare, överviktiga, har glasögon eller synliga fysiska skillnader såsom stora öron eller svår akne. Sådana offer blir ofta förlöjligade av mobbarna. Men de här skillnaderna behöver inte nödvändigtvis vara fysiska, t.ex. kan barn som lär sig saker i en annan takt eller är oroliga eller osäkra också vara offer för en mobbare. (Aluede et al. 2008 s. 151-158) Mobbare väljer ofta ut sina offer pga. av att de är svaga, blyga eller har en svag ställning i klassen, på det sättet kan de gång på gång ge sig på den eleven utan att behöva vara rädda att andra ska protestera.

(www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 19)

6.1.5 Konsekvenser av mobbning

Mobbning kränker barnets rätt till mänsklig värdighet, integritet, säkerhet och frihet och har en negativ inverkan på offrets fysiska, emotionella, sociala och utbildningsmässiga välmående. (Aluede et al. 2008 s. 151-158) När mobbning tolereras, är hela skolmiljön negativ och eleverna mister möjligheten att lära sig, att utvecklas och att fungera tillsammans i en trygg, positiv omgivning. På grund av mobbning kan offren lida av låg

självkänsla, ensamhet, depression, ångest, frånvaro och svårigheter i skolan. Vissa offer kan ta till våld som ett svar på mobbning, antingen genom att ta sitt eget liv eller genom att skada andra barn. (Smokowski & Holland Kopasz 2005 s. 101-110)

Enligt Park är de tidiga skolåren för barn en kritisk period för deras utveckling. Barnen ska både uppnå inlärningskrav samtidigt som de ska skapa nya sociala relationer i skolmiljön. Barnens klasskamratrelationer kan antingen fungera som stressfaktorer eller som stöd. Barn som är utsatta för mobbning löper en större risk att drabbas av ensamhet och undvikande av andra elever i skolan. Små barn som hela tiden blir utsatta för mobbning är mera benägna att uppleva en fortsatt ensamhet och minskad social tillfredsställelse. (Park 2006 s. 108-109)

Park har undersökt fyra bastyper av barn: aggressiva offer (aggressive victims AV), icke-offer angripare (non-victimized aggressors AGG), icke-aggressiva offer (non-aggressive victims VIC) och icke-aggressiva, icke-offer barn (non-aggressive, non-victimized children, normative NRM). Studier tyder på att AGG och VIC tenderar att ha sämre psykisk hälsa och sämre sociala färdigheter och svårare att fungera i skolan än NRM. Medan AV ser ut att vara i största risken för problem inom dessa områden. Bland elever i första klassen visade det sig att AV barn hade sämst psykisk hälsa, akademisk kompetens och skolengagemang både under årskurs ett och två år senare. Barn som var AGG och VIC visade större anpassningsproblem än NRM. (Park 2006 s. 109-110, 116)

Elevernas sociala utveckling och inläringen är nära kopplad till deras fysiska och känslomässiga trygghet. Eleverna kan inte lära sig effektivt om de är utsatta för våld, mobbning, fysisk eller verbal misshandel eller om de upplever att skolans omgivning är otrygg. (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 21) Konsekvenserna av mobbning är sänkt självkänsla, rädsla för skolan, ensamhet, självdestruktiva tankar, skygghet, ängslighet och depression. Det är väldigt sällan som en mobbad elev själv blir en som mobbar. Det är vanligare att de här eleverna drar sig mer och mer undan och blir skygga istället för aggressiva. KiVa Skola påpekar ändå att somliga elever som utfört skolskjutningar har

varit långvarigt mobbade och dragit sig undan från sina kamrater (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 14, 16).

Indirekta former som t.ex. uteslutning, kan innebära långsiktiga konsekvenser för barnets framtid. Offren befinner sig i risken att utveckla psykosociala och psykiatriska problem som kan följa med ända in i vuxen ålder. (Mishna et al. 2005 s. 718)

Konsekvenserna av mobbning som kan följa en ända in i vuxenlivet är: är sänkt självkänsla, rädsla för skolan, ensamhet, självdestruktiva tankar, skygghet, ängslighet och depression. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 16)

Forskningsgruppen Aluede et al. lyfter fram att långvarig mobbning under skolåren kan ha långsiktiga negativa konsekvenser för mobbnings offren många år efter skolan. Barn som blivit mobbade har en större benägenhet att bli deprimerade. 26 % av flickorna som ständigt var mobbad rapporterade depression jämfört med 8 % av flickorna som inte var mobbade. 16 % av pojkarna som var mobbade rapporterade depression jämfört med 3 % som inte var mobbade. Dessutom är offren för mobbning med större sannolikt självmordsbenägna, med 8 % för flickor och 4 % för pojkar, jämfört med 1 % totalt för icke-mobbade. De psykiska ärran som mobbningen lämnar kvar består ofta flera år. Bl.a. verkar känslor av isolering och förlust av självkänsla pågå ännu i vuxen ålder. (Aluede et al. 2008 s. 151-158)

Mobbning i barndomen kan ge långsiktiga konsekvenser för offren. Bl.a. kan offren missa många skoldagar pga. av att de är rädda för att gå till skolan, vilket gör att deras prestation är lägre än sina jämnåriga och pga. det uppnår många inte sin akademiska potential. De som blev mobbade som små tenderar att kring 23 års ålder vara mer deprimerade och ha sämre självkänsla än de som inte blev mobbade. Hälften av barndoms offren rapporterade att mobbningen mest påverkar deras personliga relationer i vuxen ålder. När tidigare offer får egna barn, kan de överreagera på beteenden som de uppfattar som mobbning, vilket kan leda till överbeskyddande. Detta kan hindra barnens utveckling av kunskaper i konfliktlösning, vilket höjer risken för barnen att bli

mobbade. I extrema fall har tidigare offer hämnats på sina mobbare, ibland tom med mord. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110)

Mobbning är ett anti-socialt beteende med ett beteendemönster som bryter mot regler. Personer som mobbar andra (speciellt pojkar) är mera sannolika att i framtiden utöva ett kriminellt beteende som vandalism, snatteri, skolk och narkotikamissbruk. (Aluede et al. 2008 s. 151-158) Med tiden blir fysiska mobbare mera aggressiva och fortsätter ofta att utöva mobbning även i vuxen ålder. Mobbare kan också få långsiktiga problem som bl.a. låg akademisk prestation, mental svårigheter, missbruk och kriminalitet senare i livet. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110) Mobbare befinner sig i risken att utveckla psykosociala och psykiatriska problem som kan följa med ända in i vuxen ålder. (Mishna et al. 2005 s. 718) Även de som inte är iblandad i någon form av mobbning, utan bara har vittnat mobbning kan få en känsla av otrygghet i skolan vilket i sin tur kan påverka inläringen negativt. (Smokowski & Kopasz s. 101-110)

6.1.6 En undersökning om tre skolors utveckling

Artikeln av Gaffney et al. handlar om en undersökning som gjordes om tre olika lågstadieskolor som strävar till att utveckla en positivare skol kultur. Man ville se hur en förändring i kulturen kunde göra så att mobbningen minskade. Man ville ta reda på hurdana skolorna varit förut, hur förändringen inleddes, vilka program som har använts och på vilket sätt samhället stödde det, vilka resultaten blev för vuxna och eleverna, vilka utmaningar skolorna stod för och vilka deras mål var. Resultaten av undersökningen visar att det finns gemensamma faktorer för metoderna som används i tre skolorna. Dessa faktorer var vikten av ledarskap, relationer, typen av program som användes och förändringsprocessen. (Gaffney et al. 2004 s. 37)

I varje skola har förändringen börjats på det sättet att skolan fick en ny rektor. Varje rektor identifierade en del av skolans kultur som de ansåg att bör ändras. I Papatoetoe Intermediate var det höga antalet tillfälliga upphävningar och avstängningar som man ville ändra på. I Wilford Primary ville man ändra på isoleringen bland personalen och

bristen på kollegialitet. I Caversham Primary ville man ändra på våldet som skedde på lekplatsen. I alla tre skolor utgick rektorn från att skollivet inte behövde vara på det här viset. (Gaffney et al. 2004 s. 39)

Det var vanligt att lärarna i de tre skolorna gjorde väldigt bra ifrån sig i sin egna klass, men man ville ändra hela skolans sätt för att förbättra skolan som en helhet. Rektorn för Caversham Primary menade att många lärare gjorde ett förvånansvärt bra jobb i sin klass, men att tid och energi inte fanns för att skapa en bättre helhet, medan han kunde se helheten eftersom inte han hade någon egen klass att koncentrera sig på. (Gaffney et al. 2004 s. 39)

Man gjorde upp en vision för hur skolan skulle vara som helhet och strategier för att nå visionen. Bl.a. började Wilford Primary ge tid åt lärarna att gå och lyssna på varandras lektioner, inte för att bedöma utan för att lära sig. Rektorn lät lärarna bilda grupper på tre och diskutera vad de skulle vill lära sig och vad de var bra på, för att väcka varandras intresse för att komma och se på varandras lektioner. I varje skola diskuterade man i grupp vad man siktar på, vilka typer av relationer man ville ha och hur man skulle komma dit. I varje skola tyckte man att respekt var det som bäst kunde stöda goda relationer. I Wilford Primary uppmuntrades personalen att fokusera på sina egna relationer först för att förbättra kollegialiteten. För personalen på Caversham Primary skulle lärare ta initiativ till att skapa lämpliga förhållanden mellan eleverna. På Papatoetoe Intermediate ombads personalen att hitta sätt att engagera sig i flera av eleverna. Ifall att en elev inte passade in i en skola, var det på skolans ansvar att fundera vad man kunde göra åt saken, istället för att avstänga eleven eller föreslå att den börjar i en annan skola. Rektorn i Papatoetoe Intermediate menar att det kanske är lättare att ge eleverna en knäpp istället för att sätta tid på att hjälpa dem lösa sina problem, men det är enligt det senare som de arbetar. (Gaffney et al. 2004 s. 39-40)

För att förbättra elev relationer var det viktigt att göra upp tydliga förväntningar bl.a. genom skolans regler, i nyhetsbrev och i sammankomster i skolan. Personalen ombads

att göra en modell och använda sig av den för att visa hurdana interaktioner som är lämplig i skolan. För att förstärka förväntningarna gjorde man upp konsekvenser för lämpligt och olämpligt beteende. I skolan pratade man om att se till att personalen agerade genast, var konsekvent och rättvis när de stötte på olämpligt beteende bland eleverna. När eleverna förstår vad som förväntas av dem och vad konsekvenserna är både för bra och dåligt beteende, uppnår de inte bara det som förväntas av dem utan de uppehåller det också. (Gaffney et al. 2004 s. 40)

I Wilford Primary hade de några elevmedlare, men hela skolan fick undervisning i elevmedlings färdigheter. Genom att använda sig av medling vill man att eleverna ska vara överens om att lösa problemet. Det förväntas att eleverna berättar sanning istället för att skylla på andra elever. Man vill att de ska se situationen ur den andra elevens ögon och man vill att de kommer på en lösning som accepteras av båda. Rektorn menar att eleverna är så duktiga på det här att när de kommer till henne med sin konflikt, medlar de medan hon ofta bara behöver sitta där och sedan är problemet löst. Förändring kommer inte att ske om det bara är de vuxna som verkställer de nya systemen, även eleverna måste engageras i det, då kan våld och mobbning hanteras. (Gaffney et al. 2004 s. 40)

De äldre eleverna på Caversham Primary menar att det har varit en förbättring i skolan när det gäller hur eleverna behandlar varandra. Tidigare hade det funnits hopar av mobbare som bråkades och knuffades, men att det har ändrats nu. Eleverna berättade att de tyckte om att komma till skolan, att det var en trygg plats att vara på. De kunde också förklara vad de skulle göra ifall de såg mobbning. (Gaffney et al. 2004 s. 40)

I skolorna följde man inte bara ett program. I Wilford Primery utvecklade skolan ett övergripande program som de kallade för *Promoting Positive Relationships* (främja positiva relationer) som man placerade andra program under. I Papatoetoe Intermediate hade man en själavårds grupp, som skulle främja elevvården i skolan. På Caversham

Primery var skolan tillräckligt liten för att förändring skulle ske under rektorns ledning utan att det behövdes speciella grupper för det. (Gaffney et al. 2004 s. 40)

Det man fokuserade mest på var att stöda välmåendet hos eleverna och personalen, en minskning i mobbning var endast ett av resultaten med elevernas välmående. Alla skolor märkte att elevernas fysiska och psykiska hälsa var viktig för att maximera lärandet. I alla de tre skolorna tyckte man också att det var viktigt att erkänna kulturella skillnader bland eleverna. Elevernas etniska identitet och kultur stöttades och accepterades. Rektorn för Wilford Primary menar att eleverna kan ha olika kultur, olika kroppsformer, olika brytningar, olika utseenden och olika klädstil och ändå bli accepterade. Alla tre skolor hade deltagit i *Eliminating Violence – Managing Anger* (Avskaffa våld - Hantera ilska) programmet. Programmet baserar sig inte på ett specifikt innehåll, utan är en pågående process där man samlar in uppgifter om vad som händer i skolan och som sedan underlättar skolans utveckling. (Gaffney et al. 2004 s. 40-41)

Lärare har pratat med eleverna i klassrummen om saker de värdesätter i skolan, speciellt respekt och en skola utan våld. På det viset får eleverna tydligt veta vad man strävar efter och varför man har en kurator, höga förväntningar, regler och konsekvenser. Eleverna säger att elever och lärare jobbar tillsammans för att skapa en trevlig miljö i klassen och utanför klassen, det finns alltid någon som respekterar en och som får en att må bra. Skolan är en trygg och rolig plats att gå till. (Gaffney et al. 2004 s. 41-42)

Det viktigaste i alla skolorna var att de hade en rektor som märkte att förändringar krävdes. Man jobbade tillsammans med eleverna för att utveckla en skola man ville ha. Man firade när man uppnådde mål och man belönade eleverna för ett bra beteende. Rektorerna för skolorna menar att det tog mycket tid och energi att utveckla skolan enligt de visioner de hade satt upp. Det är inte möjligt att skolkulturen eller programmen skulle uppehållas av sig själv. (Gaffney et al. 2004 s. 41-42)

Forskningsgruppen Gaffney et al. kom fram till att om eleverna har svårt att skapa goda relationer och bete sig på lämpligt sätt, får de mycket stöd för att de ska uppnå det. En rektor kan ha en bra idé för hur man kan förbättra skolmiljön, men för att få igång förändringar behövs samarbete med skolans personal, föräldrar och elever. Mobbning inom skolan är den indirekta eller direkta resultatet av skolans kultur. Antimobbningsprogram som inte tar itu med skolans kultur är sannolika att misslyckas. Skolorna kan ta itu med mobbning genom att fokusera på elevernas välbefinnande. (Gaffney et al. 2004 s. 42)

6.2 Den vuxnas roll vid mobbning

Vi måste skapa och använda strategier som skulle förebygga och åtgärda problem redan i förskolan. Med hjälp av det kunde man trygga en sund utveckling för barnen i den tidiga skolåren. (Park 2006 s. 117) Gartell använder sig av termen Liberation teaching. Den innebär att den vuxna inser att genom att trösta den som blivit mobbad och straffa den som mobbar, enbart förstärker man problemet. Istället ska den vuxna hjälpa barnen att uttrycka sina känslor för hur det känns att bli mobbad och förklara för de andra barnen att mobbning inte hjälper en att hitta sin plats inom gruppen. Vid varje ingripande ska den vuxna överväga vad han/hon kan lära barnen just nu, så de lär sig att komma överens. (Gartell, Dan. 2008 s. 54-57)

Barn som blir mobbade kan själva provocera lite eller inte alls. De vuxna måste ibland arbeta hårt för att lista ut vad som gjorde det attackerande barnet sårbart. Vuxna måste använda sitt ledarskap för att styra barnen till ett större socialt ansvarstagande genom att bl.a. erbjuda alternativa beteenden. (Gartell, Dan. 2008 s. 54-57) Att ta reda på hurudan mobbning som förekommer, till vilken utsträckning den sker och vidta åtgärder för att lösa problemet är väldigt viktigt. Skolorna har en skyldighet att ge barnen en trygg miljö. Vuxna ska vara positiva förebilder, uppmuntra utvecklingen av social kompetens och ge stöd till enskilda barn som riskerar att bli mobbade. Man behöver konsekventa och rättvisa regler och en snabb respons på mobbning. Det hjälper också att ha anti-mobbnings- och mobbningsförebyggande program på skolan. (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 21, 24)

I undersökningen av Carroll-Lind & Kearney kom det fram resultatet som visade att mobbning sker bredvid lärare som inte gör någonting åt saken. Lärare bör ta till åtgärder om någon blir mobbad i deras närhet. Skolorna borde också utveckla sin övervakning för att minska mobbningen. När lärare är tillgängliga för eleverna och villiga att agera när de hör om mobbning, blir eleverna troligen mera öppna om sina mobbningserfarenheter. (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 23) Skolpsykologer, kuratorer och socionomer kan hjälpa till att minska på mobbningen genom att genomföra effektiva åtgärder och genom att arbeta för att skapa en skolmiljö som bygger på respekt, erkännande, trygghet och utveckling för alla elever. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110) Läraren kan tillsammans med eleverna diskutera om mobbning i klassen (Newgent et al. 2009 s.22).

Första årskursen är en kritisk tid för barnets framtida psykiska hälsa och skolframgång. Resultatet av Parks artikel visar att första årskurs lärarutbildning och erfarenhet kan påverka barnets resultat över tiden, men att lärare med mer omfattande utbildning och erfarenhet kan vara till störst nytta för barn i särskilt sårbara grupper som AV. Elever som hade lärare med en högre utbildning och en längre erfarenhet kunde underlätta barnens situation när det kommer till akademisk kompetens och skolengagemang. Lärare med utbildning på grundnivå (Bachelor's level) har kanske inte fått utbildning om de mest effektiva instruktionsmetoderna och strategierna att använda sig av i klassrummet. Vilket kan påverka hur barn kommer att trivas i skolan, utveckla lämplig motivation och delta i klassrumsaktiviteter under de tidigaste åren i skolan. Vissa barn (t.ex. AV) kan vara känsliga för sämre undervisningsmetoder. Även lärarens attityd mot aggression i klassrummet kan påverka ifall elevernas accepterar eller avvisar aggressivt beteende. (Park 2006 s. 116)

6.2.1 Insatser för offret

Det är inte så vanligt med insatser för mobbnings offren. Många offer klarar sig genom att försöka vara osynliga. Personalen på skolan måste söka upp barn som kan vara offer för mobbning. Det är väldigt viktigt eftersom de flesta offren inte kommer fram och ber

om hjälp. För de flesta offren är mobbning skamligt och skrämmande och det är typiskt att de vill dölja det och inte diskutera det. Många av barnen som kommer och söker hjälp är generade över det de varit med om. Därför är det viktigt att den vuxna är mjuk och försiktig med dem, och gör pratstunden så neutral som möjligt för att inte barnet ska känna sig förödmjukat. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110) Man måste lyssna på de barn som blir mobbade (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 26).

Skolans personal bör arbeta för att bryta offrets isolering. Om offret kan skapa och bevara en vänskap med en klasskamrat, skulle de smärtsamma konsekvenserna av mobbning minska märkvärt och på det viset kan den långsiktiga förlusten av självkänsla undvikas. Den vuxna kan försöka para ihop offret med en äldre, stödjande skolelev t.ex. en vänelev, för att bryta offrets känsla av isolering och ensamhet. Det kan på samma gång ge ett visst skydd och möjligtvis en aning social status för offret. Det är inte att överdriva att säga att den vuxnas ansträngningar att skapa vänskap vid den här kritiska tiden, kan ha en betydande inverkan på det utsatta barnets framtida liv. Det är viktigt att stöda offret, erbjuda rådgivning och bygga vänskap mellan det utsatta barnet och stödjande klasskamrater. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110) Det är viktigt att elever som blir mobbade får stöd från skolans personal, t.ex. i form av en liten grupp, konfliktlösande rollspel eller kurser som hjälper eleverna att träna upp sin självsäkerhet. (Newgent et al. 2009 s. 22)

6.2.2 Insatser för mobbaren

Att göra upp beteende kontrakt och ha social träning kan vara till hjälp för vissa mobbare. Mobbaren måste vara medveten om skolans ställning till mobbning och bör genast ställas till svars om en regel bryts. Eftersom mobbning ofta begås av en grupp barn mot ett enskilt offer, ska varje barn som varit med och mobbat få en chans att prata, söka stöd och få hjälp att förändra sitt beteende. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110)

Konsekvenserna för mobbning ska vara tydligt, direkta och ske omedelbart. Dessutom kan de som mobbar stödas att upptäcka alternativa former av personlig makt och beteende och på det sättet lära sig nya mer effektiva sätt att få erkännande eller att handskas med frustrationer. Det är viktigt att hjälpa och stöda de som blir mobbade, ställa och upprätthålla tydliga regler och konsekvenser för mobbning och övervaka eleverna under raster, särskilt på lekplatser, i toaletter och i korridorer. Man ska skapa diskussioner och aktiviteter om mobbning med eleverna, så att de som annars bara passivt skulle titta på, kanske skulle våga delta och de som blivit mobbade får en plats och möjlighet att öppet tala om mobbning utan att behöva känna skam. Man ska också uppmuntra till ett aktivt deltagande av både föräldrar och andra vuxna i skolan, vilket gör det till en gemensam fråga med gemensamma åtgärder. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110)

För att minska på mobbningen ska man inte ändra på de eleverna som blir mobbade, utan man ska ändra på klassens inställning till mobbning. På det här sättet tar man bort motivationen att mobba, eftersom att mobbaren inte får klassens uppmuntran. Det är de barn som mobbar som måste ändra på sitt beteende. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 26)

6.2.3 Samarbete

När hela personalen på skolan arbetar tillsammans för att skapa bättre klassrum, utveckla goda relationer till föräldrarna och använda sig av en planerad strategi för mobbning som innefattar både förebyggande arbete och ingripande, kommer mobbningen att minska märkvärt. När man jobbar tillsammans mot ett gemensamt mål kan man uppnå sådant som man inte kan uppnå på egen hand. (Gartell, Dan. 2008 s. 54-57)

Forskningsgruppen Newgent et al. lyfter fram att skolans personal, föräldrar och elever tillsammans borde definiera vad mobbning innebär. Det skulle underlätta diskussioner om mobbning med de som är iblandade och ge ett bestämt bud om hur viktigt det är att

skapa och upprätthålla en trygg skolmiljö utan mobbning. För att engagera föräldrar kan lärare diskutera mobbning på föräldramöten. De här samtalen skulle höja kunskapen om mobbning och dessutom engagera både eleverna och skolans personal att ta ansvar för att förebygga framtida mobbning. (Newgent et al. 2009 s. 20-21)

Skolans personal, föräldrarna och eleverna bör vara väl informerade om varningstecken, orsaker och konsekvenser till mobbning. Skolkuratoren kan genom lektioner om mobbning och hur man upptäcker och förebygger den, förmedla kunskap som kan leda till att skolsystemet förändras. Skolkuratoren kan bjuda in föräldrarna att delta i workshops eller grupper som behandlar mobbnings förebyggning, det här kan hjälpa föräldrarna att behandla ämnet hemma med sina barn. (Newgent et al. 2009 s. 19, 21)

6.3 Barns sociala inklusion i arbetet med mobbning

Mobbning förekommer inte i alla klasser, barnen kan själva påverka förekomsten genom hur de beter sig när de lägger märke till en mobbningssituation, ifall de stöder och uppmuntrar eleven som blir mobbad. Barn som är mobbade och blir försvarade av andra mår bättre än de som inte blir försvarade av någon. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 23-24) Eleverna borde uppmuntras att tillsammans stå på sig, visa att de inte uppskattar att bli mobbade och att göra någonting åt saken. (Carroll-Lind & Kearney 2004 s. 23)

6.4 Aktuella mobbningsförebyggande program i svenskfinland

Förkortningen KiVa kommer från kiusaamisen vastainen eller kiusaamista vastustava, som på svenska blir: mot mobbning. Programmet har utvecklats vid Åbo universitet och det är finansierat av undervisningsministeriet. Det är frivilligt för skolor att delta i programmet, men det håller på att bli ett landsomfattande program som används av grundskolor i hela Finland ända sedan det kom ut 2009. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 3-4) StegVis är ett internationellt program som används i många länder. Programmet baserar sig på livskunskapsprogrammet "Second Step" som utvecklades av en organisation i Seattle, USA: Committee for Children, och är till för förskoleelever

och skolelever. Den svenska versionen StegVis har översatts och anpassats till svenska förhållanden av psykologerna Björn Gíslason och Lars Löwenborg.

(www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

KiVa Skola är inte en snabb lösning på mobbnings problem utan det är ett kontinuerligt projekt som varje skola anpassar enligt sina behov. KiVa Skola gör både ingripande åtgärder och förebyggande arbete. Det innehåller konkreta råd och modeller. I KiVa Skola har man velat inkludera den virtuella inlärningsmiljön genom att använda sig av dataspel och internet. I KiVa Skola finns det både allmänna och specifika åtgärder. De allmänna åtgärderna innebär att skolan kartlägger sin situation, man har lektioner eller teman om KiVa Skola, man använder sig av den virtuella inlärningsmiljön, man har affischer och reflexvästar till rastvakterna med KiVa Skola symboler och föräldrarna engageras genom infomeddelanden och en handbok. De specifika åtgärderna använder man sig av när man upptäcker ett mobbningsfall. Skolteamet och klassläraren håller diskussioner där man reder ut problemet både enskilt med barnen som var inblandade i mobbningsituationen och i grupp. Man diskuterar med den som blivit mobbad, de som mobbat och efteråt har man uppföljningsdiskussioner. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 6, 8, 29, 56)

Vartannat år ordnar KiVa Skola KiVa-dagar där skolans personal får delta i utbildning, workshops, får höra om nya forskningsresultat och får möjligheten att diskutera om erfarenheter och tankar med varandra. Varje år har man också ett möte på skolan där ny personal introduceras för KiVa Skola programmet och där man väljer årets KiVa-team. Varje skola gör ett KiVa-team som består av minst tre vuxna, som antingen kan vara rektorn, lärare, speciallärare, skolhälsovårdaren eller klasslärare. Teamets uppgift är att reda ut de mobbningsfall som de får reda på. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 33, 58) StegVis är lätt att använda. Det är pedagogiskt upplagt och bygger på teoretiska grunder av flera forskningar. Det är lätt att sätta sig in i StegVis, pga. de tydliga instruktionerna. Men det är ändå viktigt att alla som börjar arbeta med StegVis går igenom en introduktionsutbildning där man går igenom både teoretisk information och praktiska övningar. (www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

Social samarbetsförmåga är en viktig del i dagens samhälle. En av de viktigaste kunskaperna barnen lär sig som små är hur de ska bete sig med andra. De ska kunna ta hänsyn till andra, leva sig in i andra personers situationer och hjälpa andra. Barnen ska förstå att alla människor har lika värde och lära sig att inte förtrycka eller kränka någon. Ett barn som har en god social och emotionell kompetens har större möjlighet att koncentrera sig på inläringen i skolan. Socialkompetens innebär samarbete (att dela med sig, att följa regler och att hjälpa andra), empati (att se saker från andras synvinkel, förstå deras situation, visa omtanke och respekt för andra och kunna lyssna på andra), positiv självhävdelse (att sätta fram egna uppfattningar på ett positivt sätt, att ta initiativ, klara av grupstryck och stå på sig), självkontroll (kontrollera känslorna genom tankar), och ansvarstagande (visa respekt för andras saker och arbeten och hålla avtal och överenskommelser). Man övar upp sociala färdigheter för att förebygga problembeteenden och ge alla barn en bättre möjlighet att komma med i gemenskapen och få vänner. Med sociala färdigheter blir miljön bättre och trivsammare för både barn och vuxna. I skolans läroplan står det att man ska lära barnen kamratlighet, öppenhet, ansvar och respekt och i förskolan har man som mål att utveckla barnens sociala och emotionella kompetens. (www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

Det är viktigt att man samarbetar med föräldrarna när man använder sig av StegVis. Föräldrarna ska få veta hur man använder StegVis, vad klassen går igenom och hur det går för klassen. På det viset kan föräldrarna bl.a. ta programmet i beaktande även i hemmet. (www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

KiVa Skola är riktat till grundskolor (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 3). StegVis är anpassat enligt barnens ålder och är indelade i den röda del 1 som är till för daghem och förskola (4-6 åringar), den gula del 2 är till för ettan och tvåan (7-8 åringar), den gröna del 3 är till för trean och fyran (9-10 åringar) och den blåa del 4 är till för elever från sexan till nian (12-15 åringar) (www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011).

Eleverna deltar i KiVa Skola programmet under hela sin skolgång, men under årskurs 1 och årskurs 4 får de dessutom 10 dubbeltimmar med KiVa Skola lektioner. Varje lektion har ett tema, när temat är behandlat kommer klassen överens om en regel som har med temat att göra och i slutet av året sammanställs reglerna till ett KiVa-kontrakt. Genom lektionerna vill man öka kunskapen om mobbning och visa att elevernas beteende påverkar mobbning, man vill öka empatin i klassen för de som blir mobbade och motivera eleverna att ändra sitt beteende så att alla trivs i klassen.

(www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 37, 43, 51)

Under lektionerna i årskurs 1 gör man övningar, lekar, fantasiresor, man diskuterar och ser på kortfilmer. Under årskurs 4 gör man uppgifter, övningar, grupparbeten, diskuterar, ser på kortfilmer och spelar KiVa-spelet. I dataspelet har var och en av eleverna en karaktär som växer med eleven, eleverna får genom spelet lära sig om mobbning och hur var och en kan minska på mobbningen, sedan får eleverna testa att använda det de lärt sig och får se vad det blir för ett beteende och hur andra elever reagerar i spelet. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 39-40, 47-49)

StegVis används enligt en strategi med fyra punkter. Man börjar med att värma upp och fokuserar på den färdigheten man skall behandla, sedan får barnen höra en berättelse och diskutera den för att sätta igång tankarna, efter det gör man ett rollspel eller övningar för att öva färdigheten och till slut placerar man in färdigheten i klassens vardagliga situationer. Med hjälp av StegVis lär sig barnen benämningen för olika känslor och vad de innebär. Barnen behöver ord för att kunna fundera på det egna och andras beteende och för att kommunicera med andra. Det finns en problemlösnings del i StegVis där barnen presenteras för ett socialt problem som de sedan ska hitta lösningar på, när de har kommit på en lösning prövar de lösningen i ett rollspel. StegVis pekar inte ut de barnen som har det svårast, utan riktar sig till alla barnen i gruppen. Barnen lär sig av varandra och andan i gruppen blir bättre.

(www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

StegVis görs ca en halvtimme i veckan, där eleverna och läraren löser olika sociala problem. Det är meningen att StegVis används under hela skoldagen. Social kompetens går inte att läras ut på en lektion en gång i veckan. Under lektionerna fokuserar man på ett visst tema och under resten av veckan övar barnen på det i praktiken. Därför är det viktigt att alla som arbetar med barnen (lärare, fritidsledare, dagvårdare, föräldrarna mm.) känner till StegVis principerna. För att uppnå bästa resultat med StegVis är det meningen att man kontinuerligt arbetar med programmet under en lång tid.

(www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

KiVa Skola materialet består av nyckeln till en KiVa Skola, handböcker för lärarna, en DVD skiva, affischer och rastvakternas reflexvästar. Med skolans egna KiVa Skola lösenord kan man logga in och få tillgång till mera material på nätet, bl.a. finns det kortfilmer, kartläggning av den egna skolans situation, diskussionsforum och bilder som underlättar presentation på timmarna och möten. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 31-32)

Enligt undersökningar fungerar KiVa Skola programmet, att bli mobbad och att mobba andra minskade, att stöda mobbade ökade, att uppmuntra den mobbade minskade och eleverna blev säkrare på att läraren har förmåga att minska på mobbningen. Lärarna rapporterade att de nu vet mera om mobbning och att de mera effektivt kan minska på mobbningsförekomsten. Stämningen i klassen och skolmotivationen har förbättrats.

(www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 61-63) Man har utvärderat programmet i olika undersökningar i Tyskland och USA och de visar positiva resultat jämfört med skolor som inte använt sig av programmet. Man har kommit fram till att aggressiviteten har minskat och att det sociala beteendet har utvecklats.

(www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

7 DISKUSSION

I diskussionen diskuterar jag om vad jag kommit fram till i min analys. Jag har jämfört artiklar med varandra och med teoretiska referensramen. Jag har även lagt in egna åsikter.

7.1 Resultat diskussion

7.1.1 Vilka är de aktuella mobbningsförebyggande programmen i svenskfinland?

KiVa Skola används i hela Finland ända sedan det kom ut 2009. StegVis är ett internationellt program som används i många länder. KiVa Skola är för grundskolor och StegVis är för daghem, förskoleelever och skolelever. StegVis är anpassat enligt barnens ålder och är indelade i fyra delar som är till för daghem och förskola (4-6 åringar), för ettan och tvåan (7-8 åringar), för trean och fyran (9-10 åringar) och för sexor till nior (12-15 åringar). KiVa Skola är ett åtgärdsprogram som har som mål att förebygga, ingripa, minska på pågående mobbning och att förhindra ny mobbning att uppstå. StegVis är ett proaktivt program, vilket innebär att det är till för att förhindra att problem uppstår genom att skapa viktiga färdigheter hos barnen. (www.kivakoulu.fi, hämtad 3.8.2011, s. 3-4, 7-8, www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

Med hjälp av StegVis lär sig barnen viktiga sociala färdigheter och deras emotionella kompetens utvecklas. Meningen med StegVis är att förebygga aggressivt beteende och istället lära barnen ett gott socialt samspel, alltså hur de ska bete sig med andra. StegVis hjälper barnen att både komma överens och förstå sig själva och andra. De övar upp förmågan att använda sociala färdigheter, utveckla empati, lära sig att kontrollera impulskänslor, lösa sociala problem, hantera ilska, följa regler, klara av gruppträck, stå på sig och ta initiativ. De ska kunna ta hänsyn till andra, leva sig in i andra personers situationer, hjälpa andra, lyssna på andra, visa respekt för andras saker och arbeten, hålla avtal och överenskommelser. Barnen lär sig också benämningarna för olika känslor och vad de innebär. Barnen ska förstå att alla människor har lika värde och lära

sig att inte förtrycka eller kränka någon. Ett barn som har en god social- och emotionell kompetens har större möjlighet att koncentrera sig på inläringen i skolan.

(www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011) Social kompetens handlar om kunskapen att veta *när* man ska göra *vad* i en social situation. (Ogden 2003 s. 24 & 232). Barnen får en bättre möjlighet att komma med i gemenskapen och få vänner. Med sociala färdigheter blir miljön bättre och trivsammare för både barn och vuxna. I skolans läroplan står det att man ska lära barnen kamratlighet, öppenhet, ansvar och respekt. I förskolan har man som mål att utveckla barnens sociala och emotionella kompetens. (www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011) Det här tas också upp i lagen om barndagvård 2 a §.

Genom KiVa Skola lektionerna vill man öka kunskapen om mobbning och visa att elevernas beteende påverkar mobbning, man vill öka empatin i klassen för de som blir mobbade och motivera eleverna att ändra sitt beteende så att alla trivs i klassen. KiVa Skola vill lära eleverna att var och en av dem bär ansvaret för välbefinnandet i skolan. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 8, 51) Enligt min mening är det viktigt att eleverna tar ansvar. Det här är något som StegVis borde fundera över.

KiVa Skola är inte en snabb lösning på mobbnings problem utan det är ett kontinuerligt projekt som varje skola anpassar enligt sina behov. KiVa Skola innehåller konkreta råd och modeller. Det finns både allmänna och specifika åtgärder. De allmänna åtgärderna innebär att skolan kartlägger sin situation, man har lektioner eller teman om KiVa Skola, man använder sig av den virtuella inlärningsmiljön, man har affischer och reflexvästar till rastvakterna med KiVa Skola symboler. De specifika åtgärderna använder man sig av när man upptäcker ett mobbningsfall. Skolteamet och klassläraren håller diskussioner där man reder ut problemet både enskilt med barnen som var inblandade i mobbningssituationen och i grupp. Man diskuterar med den som blivit mobbad, de som mobbat och efteråt har man uppföljningsdiskussioner. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 6, 8, 29, 56)

StegVis används enligt en strategi med fyra punkter. Man börjar med att värma upp och fokuserar på den färdigheten man skall behandla, sedan får barnen höra en berättelse och diskutera den för att sätta igång tankarna, efter det gör man ett rollspel eller övningar för att öva färdigheten och till slut placerar man in färdigheten i klassens vardagliga situationer. Det finns en problemlösnings del i StegVis där barnen presenteras för ett socialt problem som de sedan ska hitta lösningar på, när de har kommit på en lösning prövar de lösningen i ett rollspel. StegVis pekar inte ut de barnen som har det svårast, utan riktar sig till alla barnen i gruppen. Barnen lär sig av varandra och andan i gruppen blir bättre. (www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

I KiVa Skola har man velat inkludera den virtuella inlärningsmiljön genom att använda sig av dataspel och internet, den delen har inte StegVis använt sig av. I dataspellet som eleverna får använda, har var och en av eleverna en karaktär som växer med eleven, eleverna får genom spelet lära sig om mobbning och hur var och en kan minska på mobbningen, sedan får eleverna testa att använda det de lärt sig och får se vad det blir för ett beteende och hur andra elever reagerar i spelet. Lärarna har möjligheten att logga in på internet och få tillgång till mera material, bl.a. finns det kortfilmer, kartläggning av den egna skolans situation, diskussionsforum och bilder som underlättar presentation på timmar och möten. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 8, 32, 47-49) Jag anser att det är bra att KiVa Skola har tagit med den virtuella delen, StegVis missar mycket där. Det här är ett helt nytt sätt att nå barnen. Barn som har svårt att koncentrera sig på lektionerna kan ha lättare och få mera ut av att själv få arbeta vid en datamaskin.

Eleverna deltar i KiVa Skola programmet under hela sin skolgång, men under årskurs 1 och årskurs 4 får de dessutom 10 dubbeltimmar med KiVa Skola lektioner. StegVis används under hela skoldagen, lektioner har man en gång i veckan ca en halvtimme och under resterna övar barnen i praktiken det de lärt sig. StegVis och KiVa Skola arbetar båda med teman, där varje lektion har ett tema. När KiVa Skola har behandlat sitt tema kommer klassen överens om en regel som har med temat att göra och i slutet av året sammanställs reglerna till ett KiVa-kontrakt. Under KiVa Skola lektionerna i årskurs 1

gör man övningar, lekar, fantasiresor, man diskuterar och ser på kortfilmer. Under årskurs 4 gör man uppgifter, övningar, grupparbeten, diskuterar, ser på kortfilmer och spelar KiVa-spelet. Under StegVis lektionen löser eleverna och läraren olika sociala problem. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 37, 39-40, 43, www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

Vartannat år ordnar KiVa Skola KiVa-dagar där skolans personal får delta i utbildning, workshops, får höra om nya forskningsresultat och får möjligheten att diskutera om erfarenheter och tankar med varandra. Varje år har man också ett möte på skolan där ny personal introduceras för KiVa Skola programmet och där man väljer årets KiVa-team. Varje skola gör ett KiVa-team som består av minst tre vuxna, som antingen kan vara rektorn, lärare, speciallärare, skolhälsovårdaren eller klasslärare. Teamets uppgift är att reda ut de mobbningsfall som de får reda på. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 33, 58) StegVis programmet är lätt att använda pga. de tydliga instruktionerna. Men det är ändå viktigt att alla som börjar arbeta med StegVis går igenom en introduktionsutbildning där man går igenom både teoretisk information och praktiska övningar. (www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

Enligt StegVis är det viktigt att man samarbetar med föräldrarna när man använder sig av StegVis. Föräldrarna ska få veta hur man använder StegVis, vad klassen går igenom och hur det går för klassen. På det viset kan föräldrarna bl.a. ta programmet i beaktande även i hemmet. KiVa Skola engagerar föräldrarna genom infomeddelanden och en handbok. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 29, www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

Enligt undersökningar som har gjorts om programmets framgång har både StegVis och KiVa Skola fått positiva resultat. StegVis har minskat på aggressiviteten och utvecklat det sociala beteendet. KiVa Skola har minskat på mobbningen, ökat på att stöda mobbade, minskat på att uppmuntra mobbaren, förbättrat både stämningen i klassen och skolmotivationen. KiVa Skola lärarna rapporterade att de nu vet mera om mobbning och

att de mera effektivt kan minska på mobbningsförekomsten, eleverna är också säkrare på att läraren har förmåga att minska på mobbningen. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 60-63, www.gislasonlowenborg.com/StegVis, hämtad 11.8.2011)

7.1.2 Till vilken del beaktas barns sociala inklusion i arbetet med mobbning?

I artiklarna av Carroll-Lind & Kearney (2004), Gaffney et al. (2004) och i KiVa Skola tar man upp vad barnen kan göra för att hjälpa till att minska på mobbningen. Resten av artiklarna inkluderar inte barnen i lösandet av problemet.

Enligt Gaffney et al. (2004 s. 40) kommer förändring inte att ske om det bara är de vuxna som jobbar mot mobbning, även eleverna måste engageras i det, då kan våld och mobbning hanteras. Carroll-Lind & Kearney (2004 s. 23) tar upp att eleverna borde uppmuntras att tillsammans stå på sig, visa att de inte uppskattar att bli mobbade och att göra någonting åt saken. KiVa Skola vill lära eleverna att var och en av dem bär ansvaret för välbefinnandet i skolan. Enligt KiVa Skola kan barnen själva påverka förekomsten av mobbning genom att stöda och uppmuntra den som blir mobbad. Barn som är mobbade och blir försvarade av andra mår bättre än de som inte blir försvarade av någon. Tyvärr meddelar KiVa Skola att andra barn sällan ingriper när en mobbningsituation uppstår. (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 8, 21, 23-24)

Ifall att inte mobbaren blir uppmuntrad och märker att hela klassen är emot hans/hennes sätt att bete sig på, kommer han/hon antagligen inte att fortsätta med det beteendet. Jag tror att ett barn kanske inte kan påverka mobbaren så mycket, men tillsammans är de starka. Att lära barnen att ta ansvar för vad som händer i klassen, också som vittnen är ett otroligt stöd för lärarens uppgift att minska på mobbningen. Barnen ser och hör ofta sådant som inte vuxna märker. Något av barnen är också alltid närvarande vid mobbnings situationerna.

I Gaffney et al.s artikel använde sig en av skolorna av elevmedlare. Hela skolan fick undervisning i elevmedlings färdigheter. Genom att använda sig av medling vill man att eleverna ska vara överens om att lösa problemet. Det förväntas att eleverna berättar sanning istället för att skylla på andra elever. Man vill att de ska se situationen ur den andra elevens ögon och man vill att de kommer på en lösning som accepteras av båda. (Gaffney et al. 2004 s. 40) Det här påminner om rollen Madsen (2006 s. 212-213) tar upp som barn kan ha, den kallas *gatekeeper*, det är barn som hjälper mindre erkända barn att komma in i leken. Madsen varnar att dessa barn kan överbelastas av det stora ansvaret de känner mot de andra barnen.

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan är det viktigt att barnen leker. Genom leken utvecklar de nämligen bl.a. sina känslor och den sociala kompetensen. Det är så de lär sig att vara med andra människor. De kommunicerar med andra, lär sig att samarbeta, kompromissa och lösa problem. De märker var gränser går, lär sig kontrollera sin styrka och att kunna vara arga utan att det blir slagsmål. Det är genom leken barnen lär sig att vara en vän och att ha vänner. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2010 s. 83, 86-87s.)

Ogden (2003 s. 249, 254-255) lyfter fram att människan har ett grundbehov av att ha vänner och att bli accepterat av jämnåriga. För barn är det viktigt att bli accepterat av sina vänner och ju äldre barnet blir desto viktigare blir vännerna. För att barnet ska kunna skapa vänskapsrelationer och bli socialt accepterat måste barnet ha social kompetens. Madsen (2006 s. 212-213, 217-218) håller med om att uppskattningen som barnen får av sina vänner är väldigt betydelsefull, eftersom barnens största rädsla är att bli ensamma, exkluderade, lämnade utanför en gemenskap och känslan av isolering.

7.1.3 Vilken är den vuxnas roll vid mobbning?

I artiklarna av Gartell (2008), Smokowski & Kopasz (2005), Carroll-Lind & Kearney (2004), Gaffney et al. (2004), Park (2007), Newgent et al. (2009) och KiVa Skola (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011) kom det upp vad den vuxnas roll är. Artiklarna

hade många olika idéer om vad den vuxna ska göra. Resten av artiklarna behandlade inte det närmare.

Enligt FN:s konvention om barnens rättigheter artikel 6 har varje barn rätt att leva och utvecklas. Artikel 19 säger att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, misshandel, vanvård och utnyttjande. Artikel 36 säger att barn skall skyddas från alla andra former av utnyttjanden som kan skada barnet på något sätt. Artikel 16 tillägger att inget barn får bli utsatt för ingripanden i sitt privatliv, hem och familjeliv. Enligt lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 1 § får barnet inte misshandlas eller utsättas för någon annan kränkande behandling. Med andra ord är mobbning alltså förbjudet enligt lag.

Enligt Park är det viktigt att skapa och använda strategier som skulle förebygga och åtgärda problem redan i förskolan. Med hjälp av det kunde man trygga en sund utveckling för barnen i den tidiga skolåren. (Park 2006 s. 117) Enligt lagen om grundläggande utbildning kapitel 8 a, 48 a § skall morgon- och eftermiddagsvårdens verksamhet förebygga utslagning. Enligt Madsen (2006 s. 206) är förskolan väldigt viktig för barnets utveckling, eftersom barnet lär sig vardagliga erfarenheter. Barnet lär sig bl.a. att klara av samvaron med jämnåriga genom socialt samspel. Pramling Samuelsson och Sheridan (2010 s. 83, 86) påpekar också att leken är väldigt viktig för barnen, det är genom den de utvecklar sin sociala kompetens. Enligt Ogden (2003 s. 234-238) vill det sägas att de lär sig att samarbeta, självhävdelse, ansvarstagande, empati och självkontroll.

Madsen (2006 s. 209, 217) tar upp att barn kan se ut att vara inkluderade i en lek, fast de egentligen inte är det. Barnet kan själv uppleva att det blir socialt isolerat av de andra. Både Madsen (s. 212-213) och Pramling Samuelsson och Sheridan (2010 s. 87) lyfter fram att det är på pedagogens ansvar att göra det så lätt som möjligt för så många barn som möjligt att delta t.ex. kan pedagogen hjälpa barnen att komma in i grupper. Madsen (s. 213) menar att om den vuxna är med i leken kan barn med svagare sociala

kompetenser få en möjlighet att få mera betydelsefulla roller i leken. Pramling Samuelsson och Sheridan (s. 84) säger att den vuxnas regler om vad man får göra i leken har en stor betydelse för barnen.

Carroll-Lind & Kearney (2004 s. 23) tar upp att det är viktigt att lärare är tillgängliga för eleverna och villiga att agera när de hör om mobbning, då blir eleverna troligen mera öppna om sina mobbningserfarenheter. KiVa Skola (www.kivakoulu.fi, hämtad 3.8.2011, s. 26) menar att det är viktigt att lyssna på barnen och Gartrell (2008) tar upp att man ska hjälpa barnen att uttrycka sina känslor för hur det känns att bli mobbad och förklara för de andra barnen att mobbning inte hjälper en att hitta sin plats inom gruppen.

Enligt Smokowski & Kopasz (2005 s. 101-110) är det inte så vanligt med insatser för offren. Madsen (2006 s. 209) menar att fastän ett barn blir marginaliserat är det inte säkert att det barnet får uppmärksamhet av pedagogerna, utan får kämpa ensamt om att bli erkänt av de andra barnen. Pramling Samuelsson & Sheridan (2010 s. 111-112) menar att man måste vara medveten om att högljudda barn tar mera uppmärksamhet, därför ska man komma ihåg att uppmärksamma de barnen som är tysta och lätt blir "bortglömda". Därför måste de vuxna enligt Smokowski & Kopasz aktivt leta fram mobbnings offer. Det menas att offren ofta försöker vara osynliga, de kommer inte och ber om hjälp för de tycker att det de varit med om är generande. Det är viktigt att den vuxna är mjuk och försiktig med dem, och gör pratstunden så neutral som möjligt för att inte barnet ska känna sig förödmjukat. (Smokowski & Kopasz 2005 s. 101-110) Newgent et al. (2009 s. 22) tar upp hur viktigt det är att elever som blir mobbade får stöd från skolans personal, t.ex. i form av en liten grupp, konfliktlösande rollspel eller kurser som hjälper eleverna att träna upp sin självsäkerhet. Enligt FN:s konvention om barnens rättigheter artikel 12 har barnen rätt att föra fram sina åsikter i alla frågor som berör honom/henne och barnets åsikter ska tas i beaktande med hänsyn till barnets ålder och mognad. Enligt Madsen väcker marginaliseringen bekymmer hos pedagogerna och de försöker rätta till situationen och skapa en gemenskap som är till för alla. Pedagoger vill skydda både det enskilda barnet från konstanta motgångar pga. negativa erfarenheter

som uppstår i samspel med de andra barnen, samtidigt som pedagogen vill skydda barngemenskapen. Pedagogen håller koll på ömsesidigheten mellan barnen, genom att se ifall barnet skapar konflikter, ofta måste leka ensamt eller bara får se på när de andra leker utan att delta. Dessutom bedömer pedagogen om verksamheten har kunskaper och metoder för att skapa en social miljö som stöder barnen. (Madsen 2006 s. 219-220)

Smokowski & Kopasz (2005 s. 101-110) tar upp att även de som varit med och mobbat ska få en chans att prata, söka stöd och få hjälp att förändra sitt beteende. Gartell (2008 s. 54-57) menar att det är viktigt att den vuxna förstår att om man tröstar offret och straffar den som mobbar, bara förstärker man problemet. Smokowski & Kopasz tar upp att ett sätt som kan vara till hjälp för mobbaren är att göra beteende kontrakt och ha social träning. Enligt Madsen är pedagogens reaktion ofta att begränsa det mobbande barnet genom att sätta regler som minskar barnets möjlighet att utspela situationer på de andra barnens bekostnad. Man anser lätt att föräldrarna inte klarar av att sätta gränser på sina barn och det gör så att pedagogen tycker det är viktigt att sätta gränser på barnet genom att minska barnets handlingsutrymme. (Madsen 2006 s. 181) Gartell menar att vuxna måste använda sitt ledarskap för att styra barnen till ett större socialt ansvarstagande genom att bl.a. erbjuda alternativa beteenden. Smokowski & Kopasz håller med och menar att de som mobbar kan stödas att upptäcka alternativa former av personlig makt och beteende och på det sättet lära sig nya mer effektiva sätt att få erkännande eller att handskas med frustrationer.

KiVa Skola påpekar att man inte heller kan minska på mobbning genom att ändra på offrets beteende, utan man måste ändra på klassens inställning till mobbning. Utan klassens uppmuntran tas motivationen att mobbas bort. På det sättet tvingas mobbaren att ändra på sitt beteende (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011, s. 26). Carroll-Lind & Kearney (2004 s. 23) säger att den vuxna kan uppmuntra eleverna att tillsammans stå på sig, visa att de inte uppskattar att bli mobbade och att göra någonting åt saken. Enligt Madsen vill man genom social inklusion t.ex. undvika att barn exkluderas från gruppen. För att uppnå det måste man skapa en gemenskap som gör det möjligt för alla barn att delta som jämställda deltagare. Madsen påpekar ändå att gemenskap inte fungerar

mellan alla barn och alla barn inte fungerar i alla gemenskaper (Madsen 2006 s. 181, 197, 218). I lagen om grundläggande utbildning kapitel 8 a, 48 a § står det att morgon- och eftermiddagsvårdens verksamhet ska öka delaktigheten i barngruppen.

Enligt Park (2006 s. 116) kan lärarens attityd mot aggression i klassrummet påverka ifall elevernas accepterar eller avvisar aggressivt beteende. Newgent et al. menar att läraren tillsammans med eleverna kan diskutera om mobbning i klassen. Skolkuratoren kan genom lektioner om mobbning och hur man upptäcker och förebygger den förmedla kunskap som kan leda till att skolsystemet förändras (Newgent et al. 2009 s. 21-22). Smokowski & Kopasz (2005 s. 101-110) håller med och menar att diskussioner och aktiviteter om mobbning med eleverna, kanske får barn som annars bara passivt skulle titta på att våga delta och de som blivit mobbade får en plats och möjlighet att öppet tala om mobbning utan att behöva känna skam. I Gaffney et al.s artikel har lärare pratat med eleverna i klassrummen om saker de värdesätter i skolan, speciellt respekt och en skola utan våld. På det viset får eleverna tydligt veta vad man strävar efter och varför man har en kurator, höga förväntningar, regler och konsekvenser (Gaffney et al. 2004 s. 41- 42).

Enligt Carroll-Lind & Kearney (2004 s. 24) ska den vuxna ta reda på hurudan mobbning som förekommer, till vilken utsträckning den sker och vidta åtgärder för att lösa problemet. Vuxna ska vara positiva förebilder, uppmuntra utvecklingen av social kompetens och ge stöd till enskilda barn som riskerar att bli mobbade (Carroll-Lind & Kearney s. 24). Gartrell (2008) anser att det är viktigt att den vuxna vid varje ingripande ska överväga vad han/hon kan lära barnen just nu, så de lär sig att komma överens. Enligt lagen om barndagvård 2 a § ska verksamheten bl.a. stöda barnets sociala, emotionella och etiska utveckling och i lagen om grundläggande utbildning kapitel 8 a, 48 a § står det att morgon- och eftermiddagsvårdens verksamhet ska stöda barnets känsloliv och etiska utveckling.

Enligt Smokowski & Kopasz (2005 s. 101-110) är det viktigt att skolans personal arbetar för att bryta offrets isolering. Elever som blir mobbade skulle ha det lättare ifall

de hade en vän. På det sättet skulle inte självkänslan förstöras. Den vuxna kan försöka para ihop offret med en äldre, stödjande skolelev t.ex. en vänelev. Det kan ge ett visst skydd och social status för offret. Den vuxnas ansträngningar att skapa vänskap vid den här kritiska tiden, kan ha en betydande inverkan på det utsatta barnets framtida liv. (Smokowski & Kopasz s. 101-110) Madsen (2006 s. 217-218) påpekar att man som pedagog kan påverka barnens relationer genom att t.ex. skapa möjligheter för barnens samspel. Enligt lagen om barndagvård 2 a § ska verksamheten erbjuda barnet trygga och varma människorelationer.

Carroll-Lind & Kearney (2004 s. 24) menar att skolorna har en skyldighet att ge barnen en trygg miljö. Det här kommer också fram i lagen om grundläggande utbildning § 29. Smokowski & Kopasz (2005 s. 101-110) specificerar att det ska skapas en skolmiljö som bygger på respekt, erkännande, trygghet och utveckling för alla elever. I Gaffney et al.s artikel (2004 s. 39) gjorde man upp en vision för hur skolan skulle vara som helhet och strategier för att nå visionen. I lagen om grundläggande utbildning kapitel 8 a, 48 d § står det att barn i morgon- och eftermiddagsverksamhet har rätt till en trygg miljö och en verksamhet som stöder barnets utveckling. I 29 § står det att när läroplanen görs skall det också göras en plan som är till för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier. I barnskyddslagen 1 § står det att barn har rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt till särskilt skydd. I lagen om barndagvård 2 a § står det att verksamheten skall stöda barnets utveckling i en bra uppväxtmiljö.

Enligt Smokowski & Kopasz (2005 s. 101-110), Carroll-Lind & Kearney (2004 s. 21) och Gaffney et al. (2004 s. 40) måste mobbaren vara medveten om skolans ställning till mobbning, konsekvenserna ska vara tydligt, direkta och ske omedelbart. Gaffney et al. menar att när eleverna förstår vad som förväntas av dem och vad konsekvenserna är både för bra och dåligt beteende, uppnår de inte bara det som förväntas av dem utan de uppehåller det också. Carroll-Lind & Kearney (s. 23) menar dessutom att skolorna borde utveckla sin övervakning för att minska på mobbningen. Enligt Smokowski & Kopasz är det viktigt att vuxna övervakar eleverna under raster, särskilt på lekplatser, i toaletter och i korridorer.

I lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 4 §, Barnskyddslagen 2 § och FN:s konvention om barnens rättigheter artikel 18 står det att det är vårdnadshavaren som skall se till att barnet får en trygg utveckling och välfärd. I Barnskyddslagen 2 § står det att myndigheter som arbetar med barn och familjer skall stödja föräldrar och vårdnadshavare i deras uppgift genom att erbjuda nödvändig hjälp till familjen. I lagen om barndagvård 2 a § står det att dagvården skall samarbeta och stöda föräldrarna att fostra barnen. Gartell (2008 s. 54-57) menar att det är viktigt att ha en god relation till föräldrarna för att minska mobbningen. Enligt Newgent et al. (2009 s. 21) kan man engagera föräldrarna genom att lärare diskuterar ämnet mobbning på föräldramöten och skolkuratorn kan bjuda in föräldrarna att delta i workshops eller grupper som behandlar mobbnings förebyggning, det här kan hjälpa föräldrarna att behandla ämnet hemma med sina barn. I Barnskyddsförordningen 2 a § står det att skolpsykologerna och skolkuratorerna skall samarbeta med föräldrarna. Enligt Newgent et al. (s. 19) är det viktigt att både skolans personal, föräldrarna och eleverna är väl informerade om varningstecken, orsaker och konsekvenser till mobbning. Smokowski & Kopasz (2005 s. 101-110) anser också att det är viktigt att engagera föräldrarna, på det viset blir det en gemensam fråga med gemensamma åtgärder.

Gartrell (2008) tar upp vikten av samarbete. När hela personalen på skolan arbetar tillsammans för att skapa bättre klassrum och använder sig av en planerad strategi för mobbning som innefattar både förebyggande arbete och ingripande, kommer mobbningen att minska märkvärt. (Gartell 2008 s. 54-57) Både Gartrell och Gaffney et al. (2004 s. 42) anser att när föräldrar, barn och personal jobbar tillsammans mot ett gemensamt mål kan man uppnå sådant som man inte kunnat på egen hand. I lagen om grundläggande utbildning kapitel 8 a, 48 a § står det att morgon- och eftermiddagsverksamhetens uppgift är att stöda både hemmet och skolan i det fostrande arbetet. I barnskyddsförordningen 2 a § står det att skolpsykologer och skolkuratorer ska delta i planeringen och utvecklandet av skolans verksamhet, undervisning och fostran. Skolpsykologen och skolkuratorn ska samarbeta med både elever och andra personer som vårdar elever.

Jag anser att det väldigt viktigt att vuxna är tillgängliga för barnen, för att mobbning ska kunna undvikas. Ifall att vuxna är närvarande med barnen minskar mobbandet. De vuxna måste också förstå sitt ansvar i situationen och ta tag i mobbningen och inte bara låtsas som om den inte fanns. Barnen behöver de vuxna och skall inte bli lämnade ensamma med det hemska problemet. Med mera personal ökar uppsikten och mobbningen minskar. Barnen går i skolan i minst 12 år, därför har skolan ett väldigt stort ansvar i att se till att studiemiljön är en trygg plats för eleverna.

I lagen finns det egentligen ingen klar strategi för hur man ska handskas med mobbning. Det är helt förståeligt eftersom alla barn är individer. Ett mobbningsförebyggande program som kan hjälpa ett barn kanske inte kan hjälpa ett annat. Det gäller att hitta rätt program för sin verksamhet som ger största möjliga positiva resultat. I lagen om grundläggande utbildning står det att man ska göra upp en plan som ska skydda eleven mot våld, mobbning och trakasserier. Alla barn har rätt till en trygg och balanserad utveckling och välfärd. Sedan är det upp till var och en som arbetar med barn att se till att det blir så.

Syftet med mitt arbete var att ta reda på vad socionomen kan göra för att förhindra och åtgärda mobbning. Få av artiklarna diskuterar socionomens roll, däremot lyfts vuxna och pedagoger fram. Min tolkning är att det som gäller vuxna och pedagoger i artiklarna även gäller socionomerna.

7.1.4 Övrigt resultat

I artiklarna av Mishna et al. (2005), Carroll-Lind & Kearney (2004), Gaffney et al. (2004), Park (2006), Newgent et al. (2009) och StegVis (www.kivakoulu.fi, hämtad 3.8.2011) pratar man inte om bakomliggande orsaker till mobbning. De reflekterar inte över varför vi har mobbning, utan koncentrerar sig istället på att lösa problemet.

Artiklarna av Carroll-Lind & Kearney (2004 s. 23), Gaffney et al. (2004), Newgent et al. (2009 s. 7) och KiVa Skola (www.kivakoulu.fi, hämtad. 3.8.2011 s. 21) tog upp var mobbningen sker. Resten av artiklarna nämnde det inte, vilket gör att platsen inte får en betydelse.

Artikeln av Gaffney et al. var den ända som tog upp etnicitet. Det står att det är viktigt att erkänna kulturella skillnader bland eleverna. Elevernas etniska identitet och kultur ska stötta och accepteras. Eleverna kan ha olika kultur, olika kroppsformer, olika brytningar, olika utseenden och olika klädstil och ändå bli accepterade. (Gaffney et al. 2004 s. 41) I FN:s konvention om barnets rättigheter artikel 2 står det att inget barn får diskrimineras pga. barnets eller föräldrarnas åsikter, tro, ras, hudfärg, kön, språk eller handikapp och i artikel 30 står det att barn har rätt till sin egna kultur, att använda sitt egna språk och utöva sin egna religion och i artikel 14 står det att barnets religionsfrihet skall respekteras.

7.2 Metoddiskussion

Orsaken till att jag valde att göra en litteraturstudie var pga. av att mobbning är ett känsligt ämne. Jag är väldigt nöjd med valet av min metod eftersom att det visade sig att det redan finns så mycket intressant material om fenomenet. Men det hade varit väldigt intressant att göra intervjuer eller möjligtvis få fram statistik med hjälp av enkäter.

7.3 Avslutande diskussion

Jag är nöjd med min studie, eftersom jag kom fram till det jag hade lagt upp som frågeställningar. Jag ville i huvudsak ta reda på hur en socionom kan hjälpa barn som är utsatta för mobbning. Det resultatet var längst i min forskning och jag är mycket nöjd med det. Jag har lärt mig mycket och hoppas att jag har kunnat bidra till andras kunnande.

7.4 Fortsatt forskning

Mobbning är ett väldigt brett område och jag försökte fördjupa mig på bara en liten del av fenomenet, men märkte att det ändå blev väldigt brett vilket gjorde att jag inte kom så djupt in på någonting specifikt. I efterhand har jag blivit väldigt intresserad av vem som är mobbaren. Det verkar finnas en hel del saker som ligger bakom varför någon mobbar och vem den personen är. Det är någonting jag gärna skulle forska vidare i och gå djupare in på. Det skulle också vara intressant och följa med personer en längre tid och reda ut konsekvenserna för mobbarens, offrets och vittnens framtid.

KÄLLOR

- Aluede, Oyaziwo; Adeleke, Fajoju; Omoike, Don & Afen-Akpaída, Justina. 2008. A Review of the Extent, Nature, Characteristics and Effects of Bullying Behaviour in Schools. *Journal of Instructional Psychology*, vol. 35, no 2, s. 151-158
- Bryman, Alan. 2011, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Upplaga 2:1, Spanien: Liber AB. 690 s.
- Carroll-Lind, Janis & Kearney, Alison. 2004. Bullying: What do students say? *Kairaranga*, vol. 5, no. 2, s. 19-24.
- Gaffney, Michael; McCormack, Jaleh; Higgins, Nancy & Taylor, Nicola. 2004. Improving School Culture: What We Learnt from Three Primary Schools. *Kairaranga*, vol 5, no 2, s. 36-43.
- Gartrell, Dan. Understand Bullying. 2008. *YC Young Children*, vol. 63, no 3, s. 54-57.
- Holm-Stålhand, Sara & Smultron, Agnes. 2002, *Galna skolsjukan*, Växjö: Förlagshuset Gothia. 90 s.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2007, *Förståelse, beskrivning och förklaring, Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Upplaga 1:2, Sverige: Studentlitteratur. 316 s.

Koo, Hyojin. 2007. A Time Line of the Evolution of School Bullying in Differing Social Contexts. *Asia Pacific Education Review*, vol. 8, no 1, s. 107-116.

Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*, Upplaga 1:5, Lund: Studentlitteratur AB. 301 s.

Mishna, Faye; Scarcello, Iolanda; Pepler, Debra & Wiener, Judith. 2005. Teachers' Understanding of Bullying. *Canadian Journal of Education*, vol. 28, no. 4, s. 718-738.

Newgent, Rebecca; Lounsbury, Karyl; Keller, Elizabeth; Baker, Crystal; Cavell, Timothy & Boughfman, Erica. 2009. Differential Perceptions of Bullying in the Schools: A Comparison of Student, Parent, Teacher, School Counselor, and Principal Reports. *Journal of School Counseling*, vol 7, no 38.

Nyberg, Rainer. 2000, *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och internet*, 4 uppl., Lund: Studentlitteratur, 254 s.

Ogden, Terje. 2003, *Social kompetens och problembeteende i skolan*, 1 uppl. Stockholm: Liber AB. 288 s.

Park, Jong-Hyo. 2006. Aggressor/Victim Subtypes and Teacher Factors in First Grade

as Risk Factors for Later Mental Health Symptoms and School Functioning. *Asia Pacific Education Review*, vol 7, no 1, s. 108-119.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 2010, *Lärandets grogrund*, Upplaga 2:4. Indien: Studentlitteratur AB. 152 s.

Smokowski, Paul R & Kopasz, Kelly Holland. 2005. Bullying in School: An Overview of Types, Effects, Family Characteristics, and Intervention Strategies. *Children & Schools*, vol. 27, no 2, s. 101-110.

E-källor

Barnskyddsförordning 16.12.1983/1010, 2 a §. Tillgänglig: Finlex

[http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1983/19831010?search\[type\]=pika&search\[pika\]=16.12.1983%2F1010](http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1983/19831010?search[type]=pika&search[pika]=16.12.1983%2F1010) Hämtad 26.3.2011

Barnskyddslag 13.4.2007/417, 1 §, 2 §. Tillgänglig: Finlex

[http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=Barnskyddslag](http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=Barnskyddslag) Hämtad 26.3.2011

FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnombudsmannen. 20.11.1989. Tillgänglig:

<http://www.lapsiasia.fi/sv/rattigheter/barnkonventionen> [www] Hämtad 16.2.2011

KiVa Skola. [www]Tillgänglig:

http://www.kivakoulu.fi/assets/flash/kiva_skola_projekt09.swf Hämtad:
3.8.2011

Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361, 1 §, 4 §. Tillgänglig:

Finlex

[http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1983/19830361?search\[type\]=pika&search\[pika\]=8.4.1983%2F361](http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1983/19830361?search[type]=pika&search[pika]=8.4.1983%2F361) Hämtad 26.3.2011

Lag om barndagvård 19.1.1973/36, 2 a §. Tillgänglig: Finlex

[http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036?search\[type\]=pika&search\[pika\]=19.1.1973%2F36](http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036?search[type]=pika&search[pika]=19.1.1973%2F36) Hämtad 26.3.2011

Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628, 7 kap. 29 §. 8 a kap. 48 a §, 48 d §.

Tillgänglig: Finlex

[http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628?search\[type\]=pika&search\[pika\]=21.8.1998%2F628](http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628?search[type]=pika&search[pika]=21.8.1998%2F628) Hämtad 26.3.2011

StegVis. [www] Tillgängligt:

<http://www.gislasonlowenborg.com/StegVis.html#Forankring> Hämtad
11.8.2011

BILAGA 1 – KORT PRESENTATION AV ARTIKLARNA

Författare	År	Titel	Innehåll
Aluede, Oyaziwo; Adeleke, Fajoju; Omoike, Don & Afen-Akpaida, Justina.	2008	A Review of the Extent, Nature, Characteristics and Effects of Bullying Behaviour in Schools.	Artikeln strävar efter att lyfta fram vad mobbning innebär, historia, omfattning, typen av mobbning i skolan, mobbarens och offrets egenskaper och konsekvenserna av mobbning.
Carroll-Lind, Janis & Kearney, Alison.	2004	Bullying: What do students say?	Mobbning förekommer i de flesta skolor. Artikeln är en studie som undersöker vilken typ och omfattningen av mobbning som förekommer i Nya Zeelands skolor. Ca 1370 elever från sju grundskolor och tre gymnasier deltog i undersökningen. Med hjälp av ett frågeformulär ville man få reda på till vilken grad olika typer av mobbning förekom, var mobbningen hände och skolornas svar på mobbning.
Gaffney, Michael; McCormack, Jaleh; Higgins, Nancy & Taylor, Nicola.	2004	Improving School Culture: What We Learnt from Three Primary Schools.	Artikeln handlar om en undersökning som gjordes i tre olika lågsadieskolor som strävar till att utveckla en positivare skolkultur. Man ville se hur en förändring i kulturen kunde göra så att mobbningen minskade. Man ville ta reda på hurdana skolorna varit förut, hur förändringen inleddes, vilka program som har använts och på vilket sätt samhället stödde det, vilka resultaten blev för de vuxna och eleverna, vilka utmaningar skolorna stod för och vilka deras mål var.
Gartrell, Dan.	2008	Understand Bullying.	Artikeln ser på mobbning från både mobbarens och offrets synvinkel. I artikeln rekommenderas det att hålla möten i klassen och att skapa ett uppmuntrande klassrum och utveckla gruppandan.

Mishna, Faye; Scarcello, Iolanda; Pepler, Debra & Wiener, Judith.	2005	Teachers' Understanding of Bullying.	Artikeln är en kvalitativ studie om mobbning, som har satsat på att förstå mobbning och hitta svar på mobbning. Man har använt sig av intervjuer för att granska lärarnas syn på mobbning i sin klass. I lärarnas definition av mobbning finns både direkta och indirekta beteenden.
Newgent, Rebecca; Lounsbury, Karyl; Keller, Elizabeth; Baker, Crystal; Cavell, Timothy & Boughfman, Erica.	2009	Differential Perceptions of Bullying in the Schools: A Comparison of Student, Parent, Teacher, School Counselor, and Principal Reports.	Artikeln undersökte olika uppfattningar bland studenter, föräldrar och skolpersonal gällande mobbning genom att samla in data.
Park, Jong-Hyo.	2007	Aggressor/Victim Subtypes and Teacher Factors in First Grade as Risk Factors for Later Mental Health Symptoms and School Functioning.	Artikeln valde ut 244 första klassister och identifierade fyra bastyper av barn när det kommer till mobbning: aggressiva offer, icke-offer angripare, icke-aggressiva offer och icke-aggressiva, icke-offer barn. De undersökte barnen och mätte skillnaderna på mobbaren och offrets psykiska hälsa och akademiska kompetens två år senare.
Smokowski, Paul R & Kopasz, Kelly Holland.	2005	Bullying in School: An Overview of Types, Effects, Family Characteristics, and Intervention Strategies.	Mobbningen är ett stort problem i amerikanska skolor, som drabbar ca ett av tre barn. Artikeln tar upp olika typer, egenskaper och konsekvenser av mobbning. Man funderar över vad det är att mobba och vad det är att bli mobbad. Man tar fram de allvarliga långsiktiga negativa konsekvenserna för både mobbare och offer.
		KiVa Skola	KiVa Skola är ett åtgärdsprogram som har som mål att förebygga, ingripa, minska på pågående mobbning och att förhindra ny mobbning att uppstå. Texten berättar vad KiVa Skola är, bakgrundsinformation, hur det används, målen och metoderna. Dessutom berättar de en del om vad mobbning är.

		StegVis	StegVis är ett proaktivt program, vilket innebär att det är till för att förhindra att problem uppstår genom att skapa viktiga färdigheter hos barnen. Texten berättar vad StegVis är, bakgrundsinformation, hur det används, målen och metoderna.
--	--	---------	--